

Universitätsbibliothek Wuppertal

Titi Livii Patavini Historiarvm Libri Qvi Svpersvnt Omnes

Livius, Titus

Mannhemii, 1780

Liber XXXIII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1277](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1277)

LIBER XXXIII

I.

V. c. 555.
a. C. 197.
Quinctius
it in
Bœotiam.

HÆC per hiemem gesta. Initio autem ve-
 ris Quinctius, Attalo Elatiam excito, Bœo-
 torum gentem, incertis ad eam diem animis
 fluctuantem, ditionis suæ facere cupiens,
 profectus per Phocidem, quinque millia ab
 Thebis, quod caput est Bœotiæ, posuit
 castra. Inde postero die cum unius signi mili-
 tibus, & Attalo, legationibusque, quæ fre-
 quentes undique convenerant, perguit ire ad
 urbem, jussis legionis hastatis (ea duo mil-
 lia militum erant) sequi se, mille passuum
 intervallo distantes. Ad medium ferme viæ
 Bœotorum prætor Antiphilus obvius fuit:
 cetera multitudo e muris adventum impera-
 toris Romani regisque prospiculabatur. Rara
 arma paucique milites circa eos adparebant:
 hastatos, sequentes procul, amfractus viarum
 vallesque interjectæ occulebant. Quum jam
 adpropinquaret urbi, velut obviam egreden-
 tem turbam salutaret, tardius incedebat.
 Causa erat moræ, ut hastati consequerentur,
 Oppidani, ante listorem turba acta, infecu-
tum

tum confestim agmen armatorum non ante, *U. c. 559,*
 quam ad hospitium imperatoris ventum est, *a. 8. 197.*
 conspexere. Tum, velut prodita dolo Antiphi
 prætoris urbe captaque, obstupuerunt
 omnes. Et adparebat, nihil liberæ consulta-
 tionis concilio, quod in diem posterum in-
 dictum erat Bœotis, relictum. Texerunt do-
 lorem, quem & nequidquam, & non sine
 periculo ostendissent.

II. In concilio Attalus primus verba fecit.
 Orsus a majorum suorum suisque, & com-
 munitibus in omnem Græciam, & propriis in
 Bœotorum gentem, meritis, segnior jam &
 infirmior, quam ut contentionem dicendi susti-
 neret, obmutuit & concidit. Et, dum regem
 auferunt perferuntque parte membrorum cap-
 tum, paullisper concio intermissa est. Aristæ-
 nus inde, Achæorum prætor, eò cum ma-
 jore (a) auctoritate auditus, quod non alia,
 quam quæ Achæis suaserat, Bœotis suade-
 bat. Pauca ab ipso Quintio adjecta, fidem
 magis Romanam, quam arma aut opes, ex-
 tollente verbis. Rogatio inde, a Plataënsi
 Dicæarcho lata recitataque, de societate cum
 Romanis jungenda, nullo contra dicere au-

(a) majori Gron. Crev.

Tom. VIII.

F

*In concilio
 Bœoto-
 rum Atta-
 lus loquens
 concidit.*

*Societas
 cum
 Romanis
 decreta.*

U. c. 555.
a. c. 197.

dente, omnium Bœotiae civitatum suffragiis accipitur jubeturque. Concilio dimisso, Quinctius tantum Thebis moratus, quantum Attali repens casus coëgit, postquam non vitæ præsens periculum vis morbi adtulisse, sed membrorum debilitatem visa est, relicto eo ad curationem necessariam corporis, Elatiam, unde profectus erat, redit; Bœotis quoque, sicut prius Achæis, ad societatem adscitis, & quando (b) tuta ea pacataque ab tergo relinquebantur, omnibus jam cogitationibus in Philippum, & quod reliquum belli erat, conversis.

*Philippi
adparatus.*

III. PHILIPPUS quoque primo vere, postquam legati ab Roma nihil pacati retulerant, delectum per omnia oppida regni habere instituit, in magna inopia juniorum. Absumferant enim per multas jam ætates continua bella Macedonas: ipso quoque regnante, & navalibus bellis adversus Rhodios Attalumque, & terrestribus adversus Romanos ceciderat magnus numerus. Ita & tirones ab sedecim (c) annis milites scribebat, & emeritis quidam stipendiis, quibus modo quid-

(b) & quando l. quoniam Gron. & quoniam Crev.

(c) decem & sex Gron

LIBER XXXIII CAP. III 83

quam reliqui roboris erat, ad signa revocabantur. Ita suppleto exercitu, secundum verum æquinoctium omnes copias Diu contraxit; ibique stativis positis, exercendo quotidie milite, hostem opperiebatur. Et Quinctius per eosdem ferme dies, ab Elatia profectus, præter Thronium & Scarpheam ad Thermopylas pervenit. Ibi concilium Ætolorum, Heracleam indictum, tenuit, consultantium quantis auxiliis Romanum ad bellum sequerentur. Cognitis sociorum decretis, tertio die ab Heraclea Xynias progressus, in confinio Ænianum Thessalorumque positis castris, Ætolica auxilia opperiebatur. Nihil morati Ætoli sunt. Phænea duce, duo millia peditum cum equitibus quadringentis venerunt. Ne dubium esset, quid expectasset, confestim Quinctius movit castra. Transgresso in Phthioticum agrum quingenti Gortynii Cretensium, duce Cydante, (d) & trecenti Apolloniatae, haud dispari armatu, se conjungere: nec ita multo post Amynder cum Athamanum peditum ducentis & mille. Philippus, cognita profectioe ab Elatia Romanorum, ut cui de summa rerum

U. c. 555.
a. C. 197.

Quinctius
ad Philip-
pum con-
tendit.

(d) *Cydante Gron. Crev.*

V. c. 555. adestet certamen, adhortandos milites ratus)
a. C. 197. multa jam sæpe memorata de majorum virtutibus, simul de militari laude Macedonum, quum differuisset, ad ea, quæ tum maxime animos terrebant, quibusque erigi ad aliquam spem poterant, venit.

IV. ACCEPTÆ ad Aoum flumen in angustiis cladi, territa Macedonum phalange, ad Atracem vi pulsos Romanos obponebat. « Et illic » tamen, ubi infestas fauces Epiri non tenuissent, primam culpam fuisse eorum, qui » neglegenter custodias servassent: secundam, » in ipso certamine, levis armaturæ mercenariorumque militum. Macedonum vero » phalangem & tunc stetisse, & loco æquo » justaque pugna semper mansuram invictam. » Decem & sex millia militum hæc fuere, robur omne virium & regni. Ad hoc duo millia cætratorum, quos peltastas adpellant, Thracumque & Illyriorum (Trallis nomen est genti) par numerus bina millia erant, & mixti ex pluribus gentibus mercede conducti auxiliares mille ferme, & duo millia equitum. Cum iis copiis rex hostem opperiebatur, Romanis ferme par numerus erat; equi-

*Copiarum
 utrimque
 numerus.*

sum copiis tantum, quod Ætoli accesserant, *U. p. 555.*
a. C. 197.
 superabant.

V. QUINCTIUS ad Thebas Phthioticas castra
 quum movisset, spem nactus per Timonem
 principem civitatis prodi urbem, cum paucis
 equitum levisque armaturæ ad muros succes-
 sit. Ibi adeo frustrata spes est, ut non cer-
 tamen modo cum erumpentibus, sed pericu-
 lum quoque atrox subiret: ni castris exciti
 repente pedites equitesque in tempore sub-
 venissent. Et postquam nihil conceptæ temere
 spei succedebat, urbis quidem amplius ten-
 tandæ in præsentia conatu abstinit: ceterum
 fatis gnarus, jam in Thessalia regem esse,
 nondum comperto, quam in regionem ve-
 nisset, milites per agros dimissos vallum
 cædere & parare jubet. Vallo & Macedones
 & Græci usi sunt; sed usum nec ad commo-
 ditatem ferendi, nec ad ipsius munitio-
 nis firmamentum aptaverunt. Nam & majores &
 magis ramosas arbores cædebant, quam quas
 ferre cum armis miles posset; & quum castra
 his ante objectis sepsissent, facilis molitio
 eorum valli erat. Nam & quia rari stipites
 magnarum arborum eminebant, multique &
 validi rami præbebant, quod recte manu ca-

*Vallum
 Macedo-
 num.*

U. e. 355.
a. C. 197.

Romano-
rum.

peretur, duo, aut summum tres juvenes con-
nisi arborem unam evellebant: qua evulsa,
(e) portæ instar extemplo patebat, nec in
promptu erat, quod obmolirentur. Romanus
leves & bifurcos plerosque, & (f) trium,
aut, quum plurimum, quatuor ramorum val-
los cædit, ut & suspensis ab tergo armis fe-
rat plures simul apte miles; & ita densos ob-
figunt implicantque ramos, ut neque, quæ
cujusque stipitis palma sit, pervideri possit;
& (g) adeo acuti, aliusque per alium inmissi
radii locum ad inferendam manum non relin-
quunt, ut neque, prehendi, quod trahatur,
neque trahi, quum inter se innexi rami vin-
culum in vicem præbeant, possit; &, si evul-
sus forte est unus, nec loci multum aperit,
& alium reponere perfacile est.

VI. QUINCTIUS postero die, vallum secum
ferente milite, ut paratus omni loco castris
ponendis esset, progressus modicum iter, sex
ferme millia a Pheris quum confedisset, spe-
culatum, in qua parte Thessaliæ hostis esset,
quidve pararet, misit. Circa Larissam erat

(e) *vulsa* Gron. Crev.

(f) & l. *vel* Crev.

(g) & del. Gron.

rex, qui certior jam factus, Romanum ab Thebis Pheras movisse, defungi quamprimum & ipse certamine cupiens, ducere ad hostem pergit, & quatuor millia fere a Pheris posuit castra. Inde postero die quum expediti utrimque ad occupandos super urbem tumulos processissent, pari ferme intervallo ab jugo, quod capiendum erat, quum inter se conspecti essent, constiterunt; nuncios in castra remissos, qui, quid sibi, quum præter spem hostis occurrisset, faciendum esset, consulerent, quieti opperientes. Et illo quidem die, nullo inito certamine, in castra revocati sunt. Postero die circa eosdem tumulos equestre prælium fuit: in quo non minimum (h) Ætolorum opera regii fugati, atque in castra compulsi sunt. Magnum utrisque impedimentum ad rem gerendam fuit ager confitus crebris arboribus, hortique, ut in suburbanis locis, & coartata itinera maceriis, & quibusdam locis interclusa. Itaque pariter ducibus consilium fuit excedendi ea regione, & velut ex prædicto, ambo Scotusiam petierunt; Philippus, spe frumentandi inde; Romanus, ut prægressus conrumperet hosti frumenta. Per diem

U. c. 555.
a. C. 197.

*Pheras
uterque
exercitus
venit.*

(h) minima Gron.

V. c. 555.
a. C. 197. totum, quia colles perpetuo iugo intererant, nullo conspecta inter se loco agmina ierunt, Romani ad Eretriam Phthiotici agri, Philippus super amnem Onchestum posuit castra. Ne postero quidem die, quum Philippus ad Melambium, quod vocant Scotussæi agri, Quinctius circa Thetidium Pharfaliæ terræ posuisset castra, aut hi, aut illi, ubi hostis esset, fatis compertum habuerunt. Tertio die primo nimbus effusus, dein caligo noctis fimillima Romanos metu insidiarum tenuit.

VII. PHILIPPUS maturandi itineris causa, post imbrem nubibus in terram demissis nihil deterritus, signa ferri iussit. Sed tam densa caligo obscæverat diem, ut neque signiferi viam, nec signa milites cernerent; agmen ad incertos clamores vagum velut errore nocturno turbaretur. Supergressi tumulos, qui Cynoscephalæ vocantur, relicta ibi statione firma peditum equitumque, posuerunt castra. Romanus eisdem ad Thetidium castris quum se tenuisset, exploratum tamen, ubi hostis esset, decem turmas equitum & mille pedites misit, monitos, ut ab insidiis, quas dies obscurus apertis quoque locis tecturus esset, præcaverent. Ubi ventum ad infessos tumulos

*Castra
Philippi
ad
Cynosce-
phalæ.*

LIBER XXXIII CAP. VII 89

est, pavore mutuo injecto velut torpentes
 quieverunt. Dein, nunciis retro in castra ad
 duces missis, ubi primus terror ab necopi-
 nato visu confedit, non diutius certamine
 abstinuere. Principio a paucis procurrentibus
 laceffita pugna est, deinde subsidiis tuentium
 pulsos aucta: in qua quum haudquaquam
 pares Romani alios super alios nuncios ad
 duces mitterent, premi sese; quingenti equi-
 tes & duo millia peditum, maxime Ætolo-
 rum, cum duobus tribunis militum propere
 missa, rem inclinatham restituerunt: versaque
 fortuna, Macedones laborantes opem regis
 per nuncios inplorabant. Sed, ut qui nihil
 minus illo die propter obfusam (i) caliginem
 quam proelium, expectasset, magna parte
 hominum omnis generis pabulatum missa,
 aliquamdiu inops consilii trepidavit: deinde,
 postquam nuncii instabant, & jam juga mon-
 tium detexerat nebula, & in conspectu erant
 Macedones, in tumulum maxime editum in-
 ter alios compulsi, loco se magis, quam ar-
 mis, tutantes; committendam rerum summam
 in discrimen utcumque ratus, ne partis inde-
 sensæ jactura fieret, Athenagoram ducem

U. c. 558.
 a. C. 197.

Prælii
 initium.

(i) *effusam* Gron.

U. c. 555. mercede militantium cum omnibus, præter
a. C. 197. Thracas, auxiliis, & equitatu Macedonum ac
 Theſſalorum mittit. Eorum adventu depulſi
 ab jugo Romani non ante reſtiterunt, quam
 in planiorem vallem perventum eſt. Ne effuſa
 detruderentur fuga, plurimum in Ætolis equi-
 tibus præſidii fuit. Is longe tum optimus
 eques in Græcia erat: pedite inter finitimos
 vincebantur.

*Univerſum
 certamen.*

VIII. LÆTIOR res, quam pro ſucceſſu pu-
 gnæ, nunciata, quum alii ſuper alios recur-
 rentes ex prælio clamarent, fugere pavidos
 Romanos, invitum & cunſtabundum, & di-
 centem temere fieri, non locum ſibi placere,
 non tempus, perpulit, ut educeret omnes
 copias in aciem. Idem & Romanus, magis
 neceſſitate, quam occaſione pugnæ inductus,
 fecit. Dextrum cornu, elephantis ante ſigna
 inſtructis, in ſubſidiis reliquit: lævo cum
 omni levi armatura in hoſtem vadit; ſimul
 admonens, « cum iſdem Macedonibus pugna-
 » turos, quos ad Epiri fauces, montibus flu-
 » minibusque ſeptos, victa naturali difficul-
 » tate locorum, expulſiſſent, acieque expu-
 » gnatiſſent: cum iis, quos P. Sulpicii prius
 » ductu obſidentes Eordææ aditum viciffent.

» Fama stetit, non viribus, Macedoniae *U. c. 555.*
 » regnum. Eam quoque famam tandem eva- *a. C. 197.*
 » nuisse. » Jam perventum ad suos in ima
 valle stantes erat, qui adventu exercitus im-
 peratorisque pugnam renovant, inpetuque
 facto rursus avertunt hostem. Philippus cum
 castratis & cornu dextro peditum, robore
 Macedonici exercitus, quam phalangem vo-
 cabant, propero cursu ad hostem vadit. Nica-
 nori, ex purpuratis uni, ut cum reliquis co-
 piis confestim sequatur, imperat. Primo, ut
 in jugum evasit, &, jacentibus ibi paucis
 armis corporibusque hostium, praelium eo
 loco fuisse, pulsosque inde Romanos, & pu-
 gnari [prope castra hostium vidit, ingenti
 gaudio est elatus: mox, refugientibus suis,
 & terrore verso, paullisper, incertus an in
 castra reciperet copias, trepidavit: deinde,
 ut adpropinquabat hostis, &, praeterquam
 quod caedebantur averfi, nec, nisi defende-
 rentur, servari poterant, ne (k) ipsi quidem
 in tuto jam receptus erat; coactus, nondum
 adsecuta parte suorum, periculum summae
 rerum facere, equites levemque armaturam,
 qui in praelio fuerant, dextro in cornu locat:

(k) ac ne Gron. Crev.

U. e. 555.
a. C. 197.

cætratos & Macedonum phalangem, hastis positis, quarum longitudo inpedimento erat, gladiis rem gerere jubet. Simul, ne facile perrumperetur acies, dimidium de fronte demtum introrsus porrectis ordinibus duplicat, ut longa potius, quam lata, acies esset. Simul & densari ordines iussit, ut vir viro, arma armis jungerentur.

IX. QUINCTIUS, his, qui in prælio fuerant, inter signa & ordines acceptis, tuba dat signum. Raro alias tantus clamor dicitur in principio pugnae exortus. Nam forte utraque acies simul conclamavere; nec solum qui pugnabant, sed subsidia etiam, quique tum maxime in prælium veniebant. Dextro cornu rex, loci plurimum auxilio, ex jugis altioribus pugnans, vinc; ebat sinistro, tum quum maxime adpropinquante phalangis parte, quæ novissimi agminis fuerat, sine ullo ordine trepidabatur. Media acies, quæ propior dextrum cornu erat, stabat spectaculo velut nihil ad se pertinentis pugnae intenta: phalanx, quæ venerat, agmen magis, quam acies, aptiorque itineri, quam pugnae, vixdum in jugum evaserat. In hos incompósitos Quinctius, quamquam pedem referentes in dextro cornu suos

vernebat, elephantis prius in hostem actis, *U. c. 555.*
 inpetum facit; ratus partem profligatam cetera *a. C. 197.*
 tracturam. Non dubia res fuit. Extemplo terga
 vertere Macedones, terrore primo bestia-
 rum averſi. Et ceteri quidem hos pulſos ſe-
 quebantur: unus e tribunis militum, exem-
 plo capto conſilio, cum viginti ſignorum mi-
 litibus, relicta ea parte ſuorum, quæ haud
 dubie vincebat, brevi circuitu dextrum cor-
 nu hoſtium averſum invadit. Nullam aciem
 ab tergo adortus non turbaffet; ceterum ad
 communem omnium in tali re trepidationem
 accellit, quod phalanx Macedonum, gravis
 atque immobilis, nec circumagere ſe poterat,
 nec hoc, qui a fronte, paullo ante pedem
 referentes, tunc ultro territis inſtabant, pa-
 tiebantur. Ad hoc, loco etiam premebantur,
 quia jugum, ex quo pugnaverant, dum per
 proclive pulſos inſequuntur, tradiderant hoſti
 ad terga ſua circumducto. Paullisper in me-
 dio caſi, deinde, omiſſis plerique armis,
 cepeſſunt fugam.

X. PHILIPPUS cum paucis peditum equi-
 tumque primo tumulum altiorem inter cete-
 ros cepit, ut ſpecularetur, quæ in læva parte
 ſuorum fortuna eſſet: deinde, poſtquam fu-

*U. c. 555.
a. C. 197.*

*Vincunt
Romani.*

gam effusam animadvertit, & omnia circa juga signis atque armis fulgere, tum & ipse acie excessit. Quinctius, quum institisset cedentibus, (l) repente quia erigentes hastas Macedonas conspexerat, quidnam pararent incertus, paulisper novitate rei constituit signa: deinde, ut accepit (m) hunc morem esse Macedonum tradentium sese, parcere victis in animum habebat. Ceterum ab ignavis militibus omissam ab hoste pugnam, & quid imperator vellet, inpetus in eosdem (n) factus, &, primis cæsis, ceteri in fugam dissipati sunt. Rex effuso cursu Tempe petit. Ibi ad Gonnos diem unum substitit ad excipiendos, si qui proelio superessent. Romani victores in castra hostium spe prædæ inruunt: verum ea magna jam ex parte direpta ab Ætolis inveniunt. Cæsa eo die octo hostium milla, quinque capta. Ex victoribus septingenti ferme ceciderunt. Si Valerio quis credat, omnium rerum inmodice numerum augenti, quadraginta millia hostium eo die sunt cæsa; capta, ubi modestius mendacium

(l) *cedentibus institisset Gron. Crev.*

(m) *accipit Gron.*

(n) *eos Gron. Crev.*

est, quinque millia septingenti, signa militaria ducenta unum & quadraginta. Claudius quoque duo & triginta millia hostium caesa scribit, capta quatuor millia & trecentos. Nos non minimo potissimum numero credidimus, sed Polybium secuti sumus, non incertum auctorem quum omnium Romanarum rerum, tum praecipue in Graecia gestarum.

XI. PHILIPPUS, conlectis ex fuga, qui, variis casibus pugnae dissipati, vestigia ejus secuti fuerant, missisque Larissam ad commentarios regio comburendos, ne in hostium venirent potestatem, in Macedoniam concessit. Quinctius, captivis praedaeque venundatis, partim militi concessis, Larissam est profectus, haudum satis gnarus, quam regionem petisset rex, quidve pararet. Caduceator eo regius venit, specie ut induciae essent, donec tollerentur ad sepulturam, qui in acie cecidissent; re vera ad petendam veniam legatis mittendis. Utrumque ab Romano inpetratum. Adjecta & illa vox, «bono» animo esse regem ut juberet: quae maxime Aetolos obfendit, jam tumentes (o) quereutesque, «mutatum victoria imperatorem.

*U. c. 555.
a. C. 197.*

Caduceatorem Philippus ad Romanos mittit.

Aetolorum querela & adrogantia.

(o) tumentes jam Gron. Crev.

U. e. 555. » Ante pugnam omnia magna parvaque com-
S. C. 197. » municare cum focis solitum : nunc omnium

» expertes consiliorum esse : suo ipsum ar-
 » bitrio cuncta agere : cum Philippo jam gra-
 » tiae privatae locum quaerere ; ut dura atque
 » aspera belli Aetoli exhausserint , pacis gra-
 » tiam & fructum Romanus in se vertat. »
 Et haud dubie decefferat iis aliquantum ho-
 noris ; sed , cur neglegerentur , ignorabant ;
 Donis regis imminere credebant invicti ab
 ea cupiditate animi virum. Sed & succense-
 bat non inmerito Aetolis , ob insatiabilem
 aviditatem praedae , & adrogantiam eorum ,
 victoriae gloriam in se rapientium , quae vani-
 tate sua omnium aures offendebat : & Phi-
 lippo sublato , fractis opibus Macedonici
 regni , Aetolos habendos Graeciae dominos
 cernebat. Ob eas causas multa sedulo , ut
 viliores levioresque apud omnes essent &
 viderentur , faciebat.

XII. INDUCIAE quindecim dierum datae hosti
 erant , & cum ipso rege constitutum conlo-
 quium : cujus priusquam tempus veniret , in
 consilium advocavit socios. Retulit , quas
 leges pacis placeret dici. Amynder Atha-
 manum rex paucis sententiam absolvit ; « ita

*Consulta-
 tio
 de pace.*

» com-

LIBER XXXIII CAP. XII 97

» componendam pacem esse, ut Græcia, etiam *D. e. 555a*
 » absentibus Romanis, fatis potens tuendæ *a. C. 197a*
 » simul pacis libertatisque esset. » Ætolorum
 asperior oratio fuit, qui pauca præfati, « recte
 » atque ordine Imperatorem Romanum facere,
 » quod, quos belli socios habuisset, cum iis
 » communicaret pacis consilia. Falli autem
 » eum tota re, si aut Romanis pacem, aut
 » Græciæ libertatem fatis firmam se credat
 » relicturum, nisi Philippo aut occiso, aut
 » regno pulso: quæ utraque proclivis esse,
 » si fortuna uti vellet. » Ad hæc Quinctius
 negare, « Ætolos aut moris Romanorum
 » memores, aut sibi ipsis convenientem sen-
 » tentiam dixisse; & illos prioribus omnibus
 » conciliis conloquiisque de conditionibus
 » pacis semper, non ut ad internecionem
 » bellaretur, differuisse; & Romanos, præ-
 » ter verustissimum morem victis parcendi,
 » præcipuum clementiæ documentum dedisse,
 » pace Hannibali & Carthaginensibus data.
 » Omittere se Carthaginenses. Cum Philippo
 » ipso quoties ventum in conloquium? nec
 » umquam, ut cederet regno, actum esse?
 » An, quia victus prælio foret, inexpiabile
 » bellum factum? Cum armato hoste infestis

U. e. 555.

a. C. 197.

» animis concurrere debere : adversus victos ;
 » mitissimum quemque , animum maximum
 » habere. Libertati Græciæ videri graves
 » Macedonum reges. Si regnum gensque tol-
 » larur , Thracas , Illyrios , Gallos deinde ,
 » gentes feras & indomitas , in Macedoniam
 » se & in Græciam effusuras. Ne , proxima
 » quæque amoliendo , majoribus gravioribus-
 » que aditum ad se facerent. » Interfanti dein-
 » de Phæneæ prætori Ætolorum , testificanti-
 » que , si elapsus eo tempore Philippus foret ,
 » mox gravius eum rebellaturum , « Desistite ,
 » tumultuari [inquit] ubi consultandum est.
 » Non iis conditionibus inligabitur pax , ut
 » movere bellum possit. »

Conlo-
 quium
 ad Tempe
 cum
 Philippo.

XIII. Hoc dimisso concilio , postero die
 rex ad fauces , quæ ferunt in Tempe , (is
 datus erat locus conloquio) venit : tertio
 die datur ei Romanorum ac fociorum fre-
 quens concilium. Ibi Philippus perquam pru-
 denter , iis , sine quibus pax inpetrari non po-
 terat , sua potius voluntate omiffis , quam
 ut altercando extorquerentur , « quæ priore
 » conloquio aut imperata a Romanis , aut
 » postulata ab fociiis essent , omnia se conce-
 » dere , de ceteris senatui permissurum , »

dixit. Quamquam vel inimicissimis omnibus præclusisse vocem videbatur, Phæneas tamen Ætolus, cunctis tacentibus, « Quid? nobis, » [inquit] Philippe, reddisne tandem Pharsalum, & Larissam Cremastem, & Echinum; » & Thebas Phtias? » Quum Philippus nihil morari diceret, quo minus reciperent; disceptatio inter imperatorem Romanum & Ætolos orta est de Thebis: nam eas populi Romani jure belli factas esse Quinctius dicebat, quod, integris rebus, exercitu ab se admoto, vocati in amicitiam, quum potestas libera desciscendi ab rege esset, regiam societatem Romanæ præposuissent. Phæneas, & pro societate belli, quæ ante bellum habuissent, restitui Ætolis æquum censebat, & ita in cedere primo cautum esse, ut belli præda rerumque, quæ ferri agique possent, Romanos; ager urbesque captæ Ætolos sequerentur. « Vos [inquit] ipsi, » Quinctius, « societatis » istius leges rupistis, quo tempore, relictis » nobis, cum Philippo pacem fecistis: quæ si » maneret, captarum tamen urbium illa lex » foret. Thessaliæ civitates sua voluntate in » ditionem nostram venerunt. » Hæc, cum omnium sociorum adfensu dicta, Ætolis non

*U. c. 555.
a. C. 197.*

*Disceptatio inter
Rom. &
Ætolos.*

D. C. 555. in praesentia modo gravia auditu, sed mox
a. C. 197. belli etiam causae, magnarumque ex eo cladium, illis fuerunt. Cum Philippo ita convenit, ut Demetrium filium & quosdam ex amicorum numero obsides, & ducenta talenta daret: de ceteris Romam mitteret legatos. Ad eam rem quatuor mensium induciae essent. Si pax non inpetrata ab senatu foret, obsides pecuniamque reddi Philippo receptum est. Causa Romano imperatori non alia major fuisse dicitur pacis maturandae, quam quod Antiochum bellum transitumque in Europam moliri constabat.

Androsthenis ad Corinthum cum Achaeis pugna.

XIV. EODEM tempore, atque, ut quidam tradidere, eodem die ad Corinthum Achaei ducem regium Androstenem iusto praecelio fuderunt. Eam urbem pro arce habiturus Philippus adversus Graeciae civitates, & principes inde evocatos per speciem conloquendi, quantum equitum dare Corinthii ad bellum possent, retinuerat pro obsidibus, &, praeter quingentos Macedonas mixtosque ex omni genere auxiliorum octingentos, quod jam ante ibi fuerat, mille Macedonum eo miserat, & mille ac ducentos Illyrios, Thracasque, & Cretenses, qui in utraque parte mis-

tabant, octingentos. His additi Bœoti, Thes-
 falique, & Acarnanes mille, scutati omnes,
 & ex ipsorum Corinthiorum juventute, im-
 pleta ut essent sex millia armatorum, fidu-
 ciam Androsthēni fecerunt acie decernendi.
 Nicostratus prætor Achæorum Sicyone erat
 cum duobus millibus peditum, centum equi-
 tibus: sed, inparem se & numero & genere
 militum cernens, mœnibus non excedebat.
 Regiæ copiæ peditum equitumque vagæ Pel-
 lenensem, & Phliasiū, & Cleonæum agrum,
 depopulabantur. Postremo, exprobrantes me-
 tum hosti, in fines Sicyniorum transcende-
 bant: navibus etiam circumveſti omnem oram
 Achaiæ vastabant. Quum id effusius hostes,
 & ut fit ab nimia fiducia, negligentius etiam
 facerent, Nicostratus, spem nactus necopi-
 nantes eos adgrediendi, circa finitimas civi-
 tates nuncium occultum mittit, quo die,
 & quot, ex quaque civitate armati, ad Ape-
 laurum (Stymphaliæ terræ is locus est) con-
 venirent. Omnibus ad diem edictam paratis,
 profectus inde extemplo, per Phliasiū
 fines nocte Cleonæ, insciis omnibus, quid
 pararet, pervenit. Erant autem cum eo quin-
 que millia peditum, ex quibus armaturæ le-

U. e. 555.
 a. C. 197.

V. a. 555. vis, & trecenti equites, cum iis copiis dimissi, qui specularentur, quam in partem hostes effunderent sese, opperiebantur.

a. C. 197.

XV. ANDROSTHENES, omnium ignarus, Corintho profectus, ad Nemeam (amnis est Corinthium & Sicyonium interfluens agrum) castra locat. Ibi parte dimidia exercitus dimissa, dimidiam trifariam divisit, & omnes equites discurrere ad depopulandos simul Pel-lenensium (p) Sicyoniumque agros, & Phliasium, jubet. Hæc tria diversa agmina discessere, quod ubi Cleonas ad Nicostratum perlatum est, extemplo validam mercenariorum manum præmissam ad occupandum saltum, per quem transitus in Corinthium est agrum, ante signa equitibus ut prægrederentur, locatis, ipse confestim agmine duplici sequitur. Parte una mercenarii milites ibant cum levi armatura, altera clipeati, dein aliarum gentium exercitus robur erat. Jam haud procul castris aberant pedites equitesque, & Thracum quidam in vagos palatosque per agros hostes inpetum fecerunt, quum repens terror castris infertur. Trepidare dux, ut qui hostes nusquam, nisi raro in collibus ante

(P) *Pellenensem Cræv.*

Sicyonem, non audentes agmen demittere in campos, vidisset; ad Cleonas quidem accessuros nunquam credidisset. Revocari tuba jubet vagos a castris dilapsos. Ipse, raptim capere arma jussis militibus, infrequenti agmine porta egressus, super flumen instruit aciem. Ceteræ copiæ, vix conlegi atque instrui quum potuissent, primum hostium inpetum non tulerunt. Macedones & maxime omnium frequentes ad signa fuerant, & diu ancipitem victoriæ spem fecerunt: postremo fuga ceterorum nudati, quum duæ jam acies hostium ex diverso, levis armatura ab latere, clipeati cætratique a fronte urguerent; & ipsi, re inclinata, primo retulere pedem: deinde impulsæ terga vertunt, & plerique, abjectis armis, nulla spe castrorum tenendorum (q) relicta, Corinthum petierunt. Nicostratus, mercenariis militibus ad hos persequendos, equitibus Thracumque auxiliis in populatores agri Sicyonii missis, magnam ubique eadem edidit: majorem prope, quam in prælio ipso. Ex iis quoque, qui Pellenen Phliuntaque depopulati erant, incompositi partim omniumque ignari, ad castra reverten-

U. c. 555.
a. C. 197.

(q) *tuendorum* Gron. Crev.

V. c. 355.
a. C. 197
tes, in hostium stationes, tamquam in suas, inlati sunt; partim, ex discursu id, quod erat, suspicati, ita se in fugam passim sparserant, ut ab ipsis agrestibus errantes circumvenirentur. Ceciderunt eo die mille & quingenti, capti trecenti. Achaia omnis magno liberata metu.

Acar-
num gens
societatem
Romanam
respuit.

XVI. PRIUSQUAM dimicaretur ad Cynoscephalas, L. Quinctius, Corcyram excitis Acarnanum principibus, quæ sola Græciæ gentium in societate Macedonum manserat, initium quoddam ibi motus fecit. Duæ autem maxime causæ eos tenuerant in amicitia regis; una fides insita genti, altera metus odiumque Ætolorum. Concilium Leucadem indictum est. Eo neque cuncti convenere Acarnanum populi, nec ipsis, qui convenerant, idem placuit. Sed & principes & magistratus pervicerunt, ut privatum decretum Romanæ societatis fieret. Id omnes, qui abfuerant, ægre passi; & in hoc fremitu gentis a Philippo missi duo principes Acarnanum, Androcles & Echedemus, non ad tollendum modo decretum Romanæ societatis valuerunt, sed etiam ut Archelaus & Bianor, principes gentis ambo, quod auctores ejus sententiæ

fuiſſent, proditionis in concilio damnarentur, *U. c. 553.*
 & Zeuxidæ prætori, quod de ea re retulif- *a. C. 197.*
 ſet, imperium abrogaretur. Rem temerariam,
 ſed eventu proſperam, damnati fecerunt. Sua-
 dentibus namque amicis, cederent tempori,
 & Corcyram ad Romanos abirent, ſtatuerunt
 obſerre ſe multitudini, & aut eo ipſo lenire
 iras, aut pati, quod caſus tuliffet. Quum
 ſe frequenti concilio intuliſſent, primo mur-
 mur ac fremitus admirantium, ſilentium mox
 a verecundia ſimul priſtinæ dignitatis, ac
 miſericordia præſentis fortunæ ortum eſt.
 Potestate quoque dicendi facta, principio
 ſuppliciter, procedente autem oratione, ubi
 ad crimina diluenda ventum eſt, cum tanta
 fiducia, quantam innocentia dabat, diſſerue-
 runt: poſtremo, ultro aliquid etiam queri,
 & caſtigare iniquitatem ſimul in ſe crudeli-
 tatemque auſi, ita adfecerunt animos, ut
 omnia, quæ in eos decreta erant, frequentes
 tollerent: neque eo minus redeundum in
 ſocietatem Philippi, abnuendamque Romano-
 rum amicitiam, cenſerent.

XVII. LEUCADE hæc ſunt decreta. Id ca- *L. Quinc-*
 put Acarnaniæ erat, eoque in concilium om- *tius Leu-*
 nes populi conveniebant, Itaque, quum hæc *cadem ob-*
pugnat.

U. c. 555. a. C. 107. repentina mutatio Corcyram ad legatum Flaminium perlata esset, extemplo cum classe profectus, Leucade (r) ad Heræum, quod vocant, naves adplicuit. Inde cum omni genere tormentorum machinarumque, quibus expugnantur urbes, ad muros accessit, ad primum terrorem ratus inclinari animos posse. Postquam pacati nihil ostendebatur, tum vineas turreseque erigere, & arietem admovere muris cœpit. Acarnania universa, inter Ætoliâ atque Epirum posita, solem occidentem & mare Siculum spectat. Leucadia nunc insula, & vadoso freto, quod perfoffum manu est, ab Acarnania divisa, tum peninsula erat, Occidentis regione artis faucibus cohærens Acarnaniæ. Quingentos ferme passus longæ fauces erant; latæ haud amplius centum & viginti. In his angustiis Leucas posita est, colli adplicata verso in orientem & Acarnaniam. Ima urbis plana sunt, jacentia ad mare, quo Leucadia ab Acarnania dividitur. Inde terra marique expugnabilis est. Nam & vada sunt stagno similia, quam mari: & campus terrenus omnis operique facilis. Itaque multis simul locis aut subruti, aut ariete

*Leucadis
situs.*

(r) *Leucadem Gron. Crev.*

LIBER XXXIII CAP. XVIII 107

decussi ruebant muri. Sed quam urbs ipsa
 obportuna obpugnantibus erat, tam inexpugnabiles hostium animi. Die ac nocte intenti
 reficere quassata muri, obstruere, quæ patefacta
 ruinis erant; prælia inpigre inire, & armis magis muros, quam se ipsos mœnibus,
 tutari. Diutiusque spe Romanorum obsidionem eam extraxissent; ni exfules quidam
 Italici generis, Leucade habitantes, ab arce milites accepissent. Eos tamen, ex superiore
 loco magno cum tumultu decurrentes, acie in foro instructa, justo prælio aliquamdiu
 Leucadii sustinuerunt. Interim & scalis capta multis locis mœnia, & per stragem lapidum
 ac ruinas transensum in urbem. Jamque ipse legatus magno agmine circumvenerat pugnan-
 tes. Pars in medio cæsi; pars, armis abjectis, dederunt sese (s) victori. Et post dies
 paucos, audito prælio, quod ad Cynoscephalas pugnatum erat, omnes populi Acarnaniæ
 in deditionem legati venerunt.

*U. c. 555.
 a. C. 197.*

*Acarnania
 pacata.*

XVIII. IISDEM diebus, omnia simul inclinante fortuna, Rhodii quoque ad vindicandam a Philippo continentem regionem, (Perræam vocant) possessam a majoribus suis,

*Rhodii
 Peraam
 recuperant*

(s) *se Gron. Crev.*

U. e. 555. Pausistratum prætorem cum octingentis Achæis
a. C. 197. peditibus, mille & nongentis fere armatis,
 ex vario genere auxiliorum conlectis, miferunt: Galli, & Pifuetæ, & Nisuetæ, & Tami-
 ni, & Arei, ex Africa, & Laodiceni ex
 Asia erant. Cum his copiis Pausistratus Ten-
 deba in Stratonicensi agro locum perobpor-
 tunum, ignaris regiis, qui tenuerant, occu-
 pavit. In tempore & ad id ipsum excitum auxi-
 lium mille Achæi pedites cum centum equi-
 tibus supervenerunt. Theoxenus iis præerat.
 Dinocrates, regius præfectus, recuperandi
 castelli causa, primo castra ad ipsa Tendeba
 movit, inde ad alterum castellum, item Stra-
 tonicensis agri: Afragon vocant. Omnibus-
 que ex præfidiis, quæ multifariam disjecta
 erant, devocatis, & ab ipsa Stratonicea
 Theffalorum auxiliariis, Alabanda, ubi
 hostes erant, ducere pergit. Nec Rhodii pu-
 gnam detrectaverunt. Atque, castris in pro-
 pinquum conlatis, extemplo in aciem descen-
 sum est. Dinocrates quingentos Macedonas
 dextro cornu, lævo Agrianas locat: in me-
 dium accipit contractos ex castellorum (Ca-
 res maxime erant) præfidiis: equites corni-
 bus circumdat, & Cretensium auxiliares

Thracumque. Rhodii Achæos (t) dextro cornu, sinistro mercenarios milites, lætam peditum manum, habuere; medios mixta ex pluribus gentibus auxilia: equites levisque armaturæ quod erat, cornibus circumjectum. Eo die steterunt tantum acies utræque super ripam, qui tenui aqua interfluebat, torrentis: paucisque telis emissis, in castra receperunt sese. Postero die eodem ordine instructi majus aliquanto proelium, quam pro numero, edidere, pugnantium: nec enim plus terna millia peditum fuere, & centeni ferme equites. Ceterum non numero tantum, nec armorum genere, sed animis quoque paribus, & æqua spe pugnarunt. Achæi primi, torrente superato, in Agrianas inpetum fecere; deinde tota prope cursu transgressa amnem acies est. Diu anceps pugna stetit. Numero Achæi mille & ipsi quadringentos loco expulere. Inclinat dein dextrum omne cornu. Macedones, usque dum ordine & velut stipata phalanx consistebat, moveri nequiverunt. Postquam, lævo latere nudato, circumjacere hastas in venientem ex transverso hostem conati sunt, turbati extemplo tumultum primo

U. e. 552.
a. C. 197.

(t) Rhodii Achæos l. Rhodia cohors Gron. Crev.

U. c. 555. inter se fecerunt : terga deinde vertunt :
a. C. 197. postremo , abjectis armis , in præcipitem
 fugam effusi , Bargylias petentes fugerunt.
 Eodem & Dinocrates perfugit. Rhodii , quan-
 tum diei superfuit secuti , receperunt se (u)
 ad castra. Satis constat , si confestim victores
 Stratoniceam petissent , recipi eam urbem sine
 certamine potuisse. Prætermissa ejus rei oc-
 casio est , dum in castellis vicisque Perææ
 recipiendis tempus teritur. Interim animi
 eorum , qui Stratoniceam præsidio obtine-
 bant , confirmati sunt. Mox & Dinocrates
 cum iis , quæ prælio supererant , copiis in-
 travit muros. Nequidquam inde obsessa ob-
 pugnataque urbs est. Recipi , nisi aliquanto
 post , per Antiochum non potuit. Hæc in
 Theffalia , hæc in Achaia , hæc in Asia per
 eosdem dies ferme gesta.

*Philippus
 Dardanos
 cedit.*

XIX. PHILIPPUS quum audisset , Dardanos ;
 transgressos fines ab contemptu concussi tum
 regni , superiora Macedoniæ evastare , quam-
 vis toto prope orbe terrarum , undique se
 suosque profligante fortuna , urgebatur ,
 tamen morte tristius ratus , Macedoniæ
 etiam possessione pelli , delectu raptim per

(u) *sæc Gron. Crev.*

LIBER XXXIII CAP. XIX 111

urbes Macedonum habito, cum sex millibus peditum & quingentis equitibus circa Stobos Pæoniæ inprovise hostes obpressit. Magna multitudo hominum in prælio, major prædandi cupidine palata per agros cæsa est. Quibus fuga expeditior fuit, ne tentato quidem casu pugnæ, in fines suos redierunt. Ea una expeditione non pro reliquo statu fortunæ facta, refectis suorum animis, Thessalonicam sese recepit. Non tam in tempore Punicum bellum terminatum erat, ne simul & cum Philippo foret bellandum; quam obportune, jam Antiocho in Syria moliente bellum, Philippus est superatus. Nam, præterquam quod facilius cum singulis, quam si in unum ambo simul contulissent vires, belatum est; Hispania quoque sub idem tempus magno tumultu ad bellum confurrexit. Antiochus quum, priore ætate omnibus, quæ in Cœle-Syria sunt, civitatibus Ptolemæi in suam potestatem reductis, in hiberna Antiochiam concessisset; nihilo quietiores postea res habuit. Omnibus enim regni viribus connisus, quum ingentes copias terrestres maritimasque comparasset, principio veris præmissis terra cum exercitu filiis duobus,

U. c. 555

a. C. 197.

*Antiochi
Syria regis
molitiones.*

U. c. 555. Ardye (v) ac Mithridate, iussisque Sardibus
a. C. 197. se opperiri; ipse cum classe centum testarum
 navium, ad hoc levioribus navigiis cercurisque
 que ac lembis ducentis, proficiscitur: simul
 per omnem oram Ciliciæque & Cariæ ten-
 taturus urbes, quæ in ditione Ptolemæi essent;
 simul Philippum (necdum enim debellatum
 erat) exercitu navibusque adjuturus.

*Legatio
 Rhodiorum
 ad Antiochum.*

XX. MULTA egregia Rhodii pro fide erga
 populum Romanum, proque universo nomine
 Græcorum, terra marique ausi sunt: nihil
 magnificentius, quam quod ea tempestate,
 non territi tanta mole imminentis belli, legatos
 ad regem miserunt Nephelida, (promontorium
 Ciliciæ est, inclitum fœdere antiquo
 Atheniensium) si eo non contineret copias
 suas, se obviam ituros; non ab odio ullo,
 sed ne conjungi cum Philippo paterentur,
 & impedimento esse Romanis liberantibus
 Græciam. Coracesium eo tempore Antiochus
 operibus obpugnabat. Zephyrio, & Solis, &
 Aphrodisiade, & Coryco, &, superato Ane-
 murio (promontorium id quoque Ciliciæ est)
 Selinunte recepto, omnibus his aliisque ejus
 oræ castellis, aut metu, aut voluntate, sine

certa-

(v) *Ardue Gron. Crev.*

LIBER XXXIII CAP. XX 113

certamine, in deditionem acceptis, Corace-
 sium præter spem clausis portis tenebat eum.
 Ibi legati Rhodiorum auditi. Et quamquam ea
 legatio erat, quæ accendere regium animum
 posset, temperavit iræ: &, « legatos se
 » Rhodum missurum, » respondit, « iisque
 » mandaturum, ut renovarent vetusta jura,
 » cum ea civitate, sua majorumque suorum:
 » & vetarent eos adventum pertimescere re-
 » gis, nihil his aut sociis eorum noxæ futu-
 » rum fraudive. Nam, Romanorum amicitiam
 » se non violaturum, argumento & suam re-
 » centem ad eos legationem esse, & senatus
 » honorifica in se decreta responsaque.» Tum
 forte legati redierant (x) ab Roma, comiter
 auditi dimissique, ut tempus postulabat,
 incerto adhuc adversus Philippum eventu
 belli. Quum hæc legati regis in concione
 Rhodiorum agerent, nuncius venit, de bel-
 latorum ad Cynoscephalas esse. Hoc nuncio
 accepto, Rhodiis, demto metu a Philippo
 omni, erat consilium obviam eundi classe
 Antiocho. Illam alteram curam non omise-
 runt, tuendæ libertatis civitatum sociarum
 Ptolemæi, quibus bellum ab Antiocho inni-

U. c. 555.
 a. C. 197.

Antiochæ
 responsio.

(x) redierunt Gron. Crev.

Tom. VIII.

H

U. c. 555.
a. C. 197.

nebat. Nam alias auxiliis juverunt, alias providendo ac præmonendo conatus hostis: causaque libertatis fuerunt Cauniis (y), Myndiis, Halicarnassensibus, Samiisque. Non operæ est persequi, ut quæque acta in his locis sint, quum ad ea, quæ proprie Romani belli sunt, vix subficiam.

*Attali
mors
&
laudes.*

XXI. EODEM tempore & Attalus rex, æger Thebis Pergamum advectus, moritur altero & septuagesimo anno; quum quatuor & quadraginta annos regnasset. Huic viro, præter divitias, nihil ad spem regni fortuna dederat. His simul prudenter, simul magnifice utendo, effecit, primum ut sibi, deinde ut aliis non indignus videretur regno. Victis deinde prælio uno Gallis, quæ tum gens recenti adventu terribior Asiæ erat, regium adscivit nomen, cujus magnitudini semper animum æquavit. Summa justitia suos rexit: unicam fidem sociis præstitit: uxorem ac liberos quatuor superstites habuit: mitis ac munificus amicis fuit: regnum adeo stabile ac firmum reliquit, ut ad tertiam stirpem possessio ejus descenderit. Quum is status rerum in Asia, Græciaque, & Macedonia

(y) *Cauniis Gron. Grev.*

esset, vixdum terminato cum Philippo bello, *U. e. 555.*
 pace certe nondum perpetrata, ingens in *a. C. 197.*
 Hispania ulteriore coortum est bellum. M. *Motus*
 Helvius eam provinciam obtinebat. Is literis *in*
 senatum certiore fecit, « Colcam & Lusci- *Hispania,*
 » num regulos in armis esse. Cum Colca de-
 » cem & septem oppida, cum Lusino vali-
 » das urbes, Cardonem & Bardonem : &
 » maritimam oram omnem, quæ nondum
 » animos nudaverat, ad finitimorum motus
 » consurrecturam.» His literis a M. (2) Ser-
 gio Prætoris, cujus iurisdicção inter cives erat,
 recitatis, decreverunt Patres, ut, comitiis
 prætorum perfectis, cui prætori provincia
 Hispania obvenisset, is primo quoque tem-
 pore de bello Hispaniæ ad senatum referret.

XXII. SUB idem tempus consules Romam *Consulum*
 venerunt. Quibus in æde Bellonæ senatum *alteri*
 habentibus, postulantibusque triumphum ob *triumphus*
 res prospere bello gestas, C. Atinius Labeo *concedi-*
 & C. Ursanius tribuni plebis, ut separatim *tur, alteri*
 de triumpho agerent consules, postularunt. *negatur.*
 « Communem se relationem de ea re fieri
 » non passuros, ne par honos in dispari me-
 » rito esset.» Quumque Minucius utrique

(2) M. Gron. Crev.

U. c. 555.
a. C. 197.

provinciam Italiam obtigisse diceret, **com**munis
animo consilioque se & collegam res gessisse;
Cornelius adjiceret, Boios adversus se trans-
gredientes Padum, ut Insubribus Cenomanis-
que auxilio essent, depopulante vic. os eorum
atque agros collega, ad sua tuenda averfos
esse; Tribuni « res tantas bello gessisse Cor-
» nelium fateri, ut non magis de triumpho
» ejus, quam de honore Diis immortalibus
» habendo dubitari possit (a). Non tamen
» nec illum, nec quemquam alium civem
» tantum gratia atque opibus valuisse, ut,
» quum sibimet triumphum inpetraffet, col-
» legæ eundem honorem impudenter petenti
» daret. Q. Minucium in Liguribus levia
» prælia, vix digna dictu, fecisse: in Gallia
» magnum numerum militum amisisse. » No-
minabant etiam tribunos militum T. Juven-
tium, & C. (b) Labeonem ejus fratrem, qui
adversa pugna cum multis aliis viris forti-
bus, civibus ac sociis, cecidissent. « Oppi-
» dorum paucorum ac vicorum falsas, & in
» tempus simulatas, sine ullo pignore dedi-
» tiones factas esse. » Hæ inter consules

(a) *posset Gron. Crev.*

(b) *Cn. Gron. Crev.*

LIBER XXXIII CAP. XXIII 117

tribunosque altercationes biduum tenuerunt, *U. e. 555.*
 victique perseverantia tribunorum consules *a. C. 197.*
 separatim retulerunt.

XXIII. C. (c) Cornelio omnium consensu
 decretus triumphus. Et Placentini Cremonen-
 sesque addiderunt favorem consuli, gratias
 agentes commemorantesque, obsidione se esse
 ab eo liberatos; plerosque etiam, quum apud
 hostes essent, servitute exceptos. Q. Minu-
 cius, tentata tantum relatione, quum adver-
 sum omnem senatum videret, in monte Al-
 bano se triumphaturum, & jure imperii con-
 sularis, & multorum clarorum virorum exem-
 plo, dixit. C. Cornelius de Insubribus Ceno-
 manisque in magistratu triumphavit. Multa
 signa militaria tulit, multa Gallica spolia
 captivis carpentis transvexit: multi nobiles
 Galli ante currum traducti; inter quos,
 quidam, Hamilcarem ducem Pœnorum fuisse,
 auctores sunt. Ceterum magis in se convertit
 oculos Cremonensium Placentinorumque co-
 lonorum turba pileatorum, currum sequen-
 tium. Tulit triumpho ducenta triginta
 septem millia, quingentos æris, argenti bigati
 septuaginta novem millia. Septuagenos æris

*Cornelius
 in urbe;*

(c) *Un. Gron,*

*U. e. 555.
a. C. 197.*

*Minucius
in monte
Albano
triumphat.*

militibus divisit: duplex equiti, triplex centurioni. Q. Minucius consul de Liguribus Boiisque Gallis in monte Albano triumphavit. Is triumphus, ut loco, & fama rerum gestarum, & quod sumtum non erogatum ex ærario omnes sciebant, inhonoratior fuit; ita signis, carpentisque, & spoliis ferme æquabat. Pecuniæ etiam prope par summa fuit: æris translata ducenta & quinquaginta quatuor millia, argenti bigati quinquaginta tria millia & ducenti. Militibus centurionibusque & equitibus item in singulos datum, quod dederat collega.

Comitia.

XXIV. SECUNDUM triumphum consularia comitia habita. Creati consules L. Furius Purpureo & M. Claudius Marcellus. Prætores postero die facti, Q. Fabius Buteo, Ti. Sempronius Longus, Q. Minucius Thermus, M. Acilius Glabrio, L. Apustius Fullo, C. Lælius. Exitu ejus anni literæ a T. Quintio venerunt, se signis conlatis cum rege Philippo in Thessalia pugnasse: hostium exercitum fusum fugatumque. Hæ literæ prius in senatu a Sergio prætore, deinde ex auctoritate Patrum in concione sunt recitatæ. Ob res prospere gestas in dies quinque supplicationes

decretæ. Brevi post legati & a T. Quintio & ab rege venerunt. Macedones deducti extra urbem in villam publicam; ibique iis locus & lautia præbita : & ad ædem Bellonæ senatus est habitus. Haud multa verba facta, quum Macedones, quæcumque senatus censuisset, id regem facturum esse, dicerent. Decem legati more majorum, quorum ex consilio T. Quintius imperator leges pacis Philippo daret, decreti; adjectumque, ut in eo numero legatorum P. Sulpicius & P. Villius essent, qui consules provinciam Macedoniam obtinissent. Cosanis eo die postulantibus, ut sibi colonorum numerus augetur, mille adscribi iussi : dum ne quis in eorum numero esset, qui post P. Cornelium & Ti. Sempronium consules hostis fuisset.

XXV. LUDI Romani eo anno in circo scenaque ab ædilibus curulibus, P. Cornelio Scipione & Cn. Manlio Vulfone, & magnificentius, quam alias, facti, & lætius propter res bello bene gestas spectati, totique re-instaurati : plebeii septies instaurati. Acilius Glabrio, C. Lælius eos ludos fecerunt. Ex argento multatio tria signa ænea, Cereræ, Liberoque, & Liberæ, posuerunt. L. Furius

U. c. 555.
a. C. 197.

Macedo-
nes legati
Roma.

*U. l. 356.
a. C. 196.*

*L. Furio,
M. Claudio Coss.*

*Pax cum
Macedo-
nibus.*

*Tristis
nuncius ex
Hispania.*

& M. Claudius Marcellus, consulatu inito-
quum de provinciis ageretur, & Italiam
utrique provinciam senatus decerneret, ut
Macedoniam cum Italia fortirentur, petebant.
Marcellus, provinciæ cupidior, pacem simu-
latam ac fallacem dicendo, & rebellaturum,
si exercitus inde deportatus esset, regem, du-
bios sententiæ Patres fecerat. Et forsitan ob-
tinuissent consules, ni Q. Marcius Rex &
C. Atinius Labeo, tribuni plebis, se inter-
cessuros dixissent: ni prius ipsi ad plebem
tulissent, vellent juberentne cum rege Phi-
lippo pacem esse. Ea rogatio in Capitolio ad
plebem lata est. Omnes quinque & triginta
tribus, uti rogatæ, jusserunt. Et quo magis
pacem ratam esse in Macedonia vulgo læta-
rentur, tristis ex Hispania nuncius adlatus
effecit, vulgatæque literæ, « C. Sempronium
» Tuditanum proconsulem in citeriore Hispa-
» nia proelio victum: exercitum ejus fufum
» fugatumque, & inlustres viros in acie ceci-
» disse. Tuditanum, cum gravi vulnere latum
» ex proelio, haud ita multo post exspirasse. »
Consulibus ambobus Italia provincia cum his
legionibus, quas superiores consules habuif-
sent, decreta, & ut quatuor legionēs novās

scriberent : duas, quæ, quo senatus censuisset, *U. e. 338.*
mitterentur. Et T. Quinctius Flaminius cum *a. C. 196.*
duabus legionibus provinciam eodem exercitu
obtinere iussus : imperium ei prorogatum
fatis jam ante videri esse (d).

XXVI. PRÆTORES deinde provincias sortiti,
L. Apustius Fullo urbanam jurisdictionem,
M. Acilius Glabrio inter cives & peregrinos,
Q. Fabius Buteo Hispaniam ulteriorem,
Q. Minucius Thermus citiorem,
C. Lælius Siciliam, Ti. Sempronius Longus
Sardiniam. Q. Fabio Buteoni & Q. Minucio,
quibus Hispaniæ provinciæ evenerant,
consules legiones singulas ex quatuor ab se
scriptis, quas videretur, uti darent, decretum
est; socium ac nominis Latini quaternam
millia peditum, trecenos equites : hique primo
quoque tempore in provincias ire iussi.
Bellum in Hispania quinto post anno exortum
est, quam simul cum Punico bello fuerat
finitum. Priusquam hi prætores ad bellum
prope novum, quia tum primum suo nomine,
nullo Punico exercitu aut duce, ad arma
ierant, proficiscerentur, aut ipsi consules ab
urbe moverent; procurare, ut adsolet, pro *Prodigia*

(d) esse de Grom. Crev.

U. c. 556.
a. C. 196.

digia, quæ nunciabantur, iussi. L. Julius Sequestris, in Sabinos proficiscens, fulmine ipse equusque exanimati fuerant: ædes Feroniæ in Capenate de cælo tacta erat: ad Monetæ duarum hastarum spicula arserant: lupus, Esquilina porta ingressus, frequentissima parte urbis, quum in forum decurrisset, Tusco vico atque Intemelio, per portam Capenam prope intactus evaserat. Hæc prodigia majoribus hostiis sunt procurata.

*Lentulus
urbem
ovans
ingreditur.*

XXVII. ISDEM diebus Cn. Cornelius Lentulus, qui ante Sampronium Tuditanum citriorem Hispaniam obtinuerat, ovans ex senatusconsulto urbem est ingressus (e). Tulit præ se auri mille & quingenta quindecim pondo, argenti viginti millia, signati denarios (f) triginta quatuor millia, & quingentos quinquaginta. L. Stertinius ex ulteriore Hispania, ne tentata quidem triumphi spe, quinquaginta millia pondo argenti in ærarium tulit: & de manubiis duos fornices in foro Boario ante Fortunæ ædem & matris Matutæ, unum in maximo circo fecit: & his fornici-

(e) cum ex senatusconsulto ovans urbem esset ingressus, Gron. Crev.

(f) denarium Gron. Crev.

bus signa aurata inposuit. Hæc per hiemem ferme acta. Hibernabat eo tempore Athenis *U. æ. 556^a
a. C. 196^a*
 Quinctius, a quo quum multa focii peterent, Bœoti petierunt inpetraueruntque, ut hi, qui suæ gentis militassent apud Philippum, sibi restituerentur. Id a Quinctio facile inpetratum; non quia satis dignos eos credebat, sed quia, Antiocho rege jam suspecto, favor conciliandus nomini Romano apud civitates erat. Restitutis, confestim adparuit, quam nulla inita apud Bœotos gratia esset. Nam & ad Philippum gratias agentes pro redditis hominibus, perinde atque ipsi id a Quinctio & Romanis datum esset, miserunt: & comitiis proximis Bœotarchen nullam aliam ob causam Brachyllam quemdam, quam quod præfectus Bœotorum apud regem militantium fuisset, fecerunt; præteritis Zeuxippo, & Pisistrato, aliisque, qui Romanæ societatis auctores fuerant. Id ægre & in præsentia hi passi, & in futurum etiam metum ceperunt, quum ad portas prope sedente exercitu Romano ea fierent, quidnam se futurum esset, profectis in Italiam Romanis; Philippo ex propinquo socios adjuvante, & infesto his, qui partis adversæ fuissent.

*Brachyl-
las Bœo-
tarcha.*

U. c. 556.
a. C. 106.

XXVIII. Dum Romana arma propinqua habebant, tollere Brachyllam, principem fautorum regis, statuerunt. Et tempore ad eam rem capto, quum in publico epulatus reverteretur domum remulentus, prosequentibus mollibus viris, qui joci causa convivio celebri interfuerant; ab sex armatis, quorum tres Italici, tres Ætolici erant, circumventus occiditur. Fuga comitum & quiritatio facta, & tumultus tota urbe discurrentium cum luminibus. Percussores proxima porta evaserunt. Luce prima concio frequens, velut exstante indicio, ad vocem præconis convocata in theatro erat. Palam ab suo comitatu & obscœnis illis viris fremebant interfectum: animis autem Zeuxippum auctorem destinabant cœdis. In præsentia placuit comprehendi eos, qui simul fuissent, quæstionemque ex his haberi. Qui dum quæruatur, Zeuxippus, confimili animo avertendi ab se criminis causa in concionem progressus, errare ait homines, qui tam atrocem cædem pertinere ad illos semiviros crederent; multaque in eam partem probabiliter argumentatus, quibus fidem apud quosdam fecit, numquam, si conscius esset, oblaturum se multitudini, mentionemve cæ-

LIBER XXXIII CAP. XXVIII 125

dis, nullo laceſſente, facturum fuiſſe. Alii non dubitare, obviam eundo impudenter criminis ſuſpicionem averti. Torti poſt paullo inſontes, quum ſcirent ipſi opinionem omnium, ea pro indicio uſi, Zeuxippum & Piſiſtratum nominaverunt: nullo adjecto, cur ſcire quidquam viderentur, argumento. Zeuxippus tamen cum Stratonida quodam nocte perſugit Tanagram, ſuam magis conſcientiam, quam indicium hominum nullius rei conſciorum, metuens. Piſiſtratus, ſpretis indicibus, Thebis manſit. Servus erat Zeuxippo, totius inter-nuncius & miniſter rei; quem indicem Piſiſtratus timens, eo ipſo timore ad indicium pro-traxit. Literas ad Zeuxippum mittit, « ſervum » conſcium tolleret. Non tam idoneum ad » celandam rem eum videri ſibi, quam ad » agendam fuerit. » Haſ qui tulit literas, juſſit Zeuxippo dare quamprimum. Is, quia non ſibi conveniendi ejus copia fuit, ipſi illi ſervo, quem ex omnibus domino fidiffimum credebat, tradidit: & adjecit, a Piſiſtrato de re magnopere pertinente ad Zeuxippum eſſe. Conſcientia iſtus, quum extemplo traditurum eas adfirmaret, aperit. Perlectis literis, pa-vidus Thebas refugit. Et Zeuxippus quidem,

U. c. 556.
a. C. 196.

U. e. 556. fuga servi motus, Athenas, tutiorem exsilio locum ratus, concessit. De Pisistrato aliquarum quaestiones tormentis habitae, & sumtum supplicium est.

Bæoti in Romanos efferrati.

XXIX. EFFERAVIT ea cædes Thebanos Bæotosque omnes ad execrabile odium Romanorum; Zeuxippum principem gentis id facinus conscisse. Ad rebellandum neque vires, neque ducem habebant. Proximum bello quod erat, in latrocinium versi, alios hospites, alios vagos per hiberna milites, ad varios commeantus usus, excipiebant. Quidam in ipsis itineribus, ad notas latebras insidiantibus, pars in deserta per fraudem deversoria (g) deuesti deductique obprimebantur. Postremo non tantum odio, sed etiam aviditate prædæ, ea facinora faciebant: quia, negotiandi ferme causa argentum in zonis habentes, in commeatibus erant. Quum primo pauci, deinde (h) in dies plures desiderarentur, infamis esse Bæotia omnis cœpit: & timidius, quam in hostico, egredi castris miles. Tum Quinctius legatos ad querendum de latrocinis per civitates mittit. Plurimi

(g) *diversoria* Gron. Crev.

(h) *dein* Gron. Crev.

pedites circa Copaidem paludem inventi : ibi *U. c. 556a*
 ex limo eruta extractaque ex stagno cadavera, *a. C. 196a*
 faxis aut amphoris, ut pondere traherentur
 in profundum, adnexa. Multa facinora Acræ-
 phiæ & Coroneæ facta inveniebantur. Quinc-
 tius primo noxios tradi sibi iussit, & pro
 quingentis militibus (tot enim intercepti
 erant) quingenta talenta Bœotos conferre.
 Quorum neutrum quum fieret, verbis tan-
 tum civitates excusarent, nihil publico con-
 silio factum esse; missis Athenas & in Achaiam
 legatis, qui testarentur sociis, iusto pioque
 bello se persecuturum Bœotos, & cum parte
 copiarum P. Claudio Acræphiam ire iusso,
 cum parte Coroneam circumfedit : evastatis
 prius agris, qua ab Elatia duo diversa agmi-
 na iere. Hac perculsi clade Bœoti, quum
 omnia terrore ac fuga compleissent, legatos
 mittunt : qui quum in castra non admitteren-
 tur, Achæi Atheniensesque supervenerunt.
 Plus auctoritatis Achæi habuerunt, depre-
 cantes : ac, ni inpetrassent pacem Bœotis,
 bellum simul gerere decreverunt. Per Achæos
 & (i) Bœotis copia adeundi adloquendique
 Romanum facta est, iussisque tradere noxios,

*Pacem
 orare
 coguntur*

(i) & del. Gron. Crer.

D. c. 556. & multæ nomine triginta talenta conferre,
a. C. 196. pax data, & ab obpugnatione recessum.

*Leges
 pacis cum
 Philippo.*

XXX. Post paucos dies decem legati ab
 Roma venerunt, quorum ex consilio pax
 data Philippo in has leges est. « Omnes Græ-
 » corum civitates, quæ in Europa, quæque in
 » Asia essent, libertatem ac suas leges habe-
 » rent. Quæ earum sub ditione Philippi fuif-
 » sent, præsidia ex his Philippus deduceret:
 » his, quæ in Asia essent, Euromo, Pedafis-
 » que, & Bargyliis, & Iaffo, & Myrina, &
 » Abydo, & Thaso, (k) & Perintho: eas
 » quoque enim placere liberas esse. De Cia-
 » norum libertate, Quinctius Prusiæ Bithy-
 » norum regi scriberet, quid senatui & decem
 » legatis placuisset. Captivos transfugasque
 » reddere Philippum Romanis, & naves omnes
 » testas tradere, quin & regiam unam inha-
 » bilis prope magnitudinis, quam sexdecim
 » versus remorum agebant. Ne plus quingen-
 » tis armatorum haberet, neve elephantum
 » ullum. Bellum extra Macedoniæ fines ne
 » injussu senatus gereret. Mille talentum daret
 » populo Romano: dimidium præsens, dimi-
 » dium pensionibus decem annorum. » Vale-
 » rius Antias, quaternum millium pondo argenti
 (k) *Thasso Gron. Crev.* vecti-

vestigal in decem annos, triginta quaterna *U. c. 556.*
 millia pondo, & ducenta, præfens viginti *a. C. 196.*
 millia pondo. Idem nominatim adjectum scribit, ne cum Eumene, Attali filio, (novus is tum rex erat) bellum gereret. In hæc obsides accepti, inter quos Demetrius Philippi filius. Adjicit Valerius Antias, Attalo absenti Æginam insulam elephantosque dono datos, & Rhodiis Stratoniceam Cariæ atque alias urbes, quas Philippus tenuisset: Atheniensibus insulas datas, Paron, Imbrum, Delum, Scyrum.

XXXI. OMNIBUS Græciæ civitatibus hanc pacem adprobantibus, soli Ætoli id decretum decem legatorum clam mussantes carpebant. « Literas inanes vana specie libertatis adumbratas esse. Cur enim alias Romanis traditur urbes, nec nominari eas, alias nominari, & sine traditione juberi liberatas esse? nisi ut, quæ in Asia sint, liberentur, longinquitate ipsa tutiores: quæ in Græcia sint, ne nominatæ intercipientur, Corinthus, & Chalcis, & Oreum, cum Eretria & Demetriade.» Nec tota ex vano criminatio erat. Dubitabatur enim de Corintho, & de Chalcide, & Demetriade, quia in senatusconsulto,

Ætolorum querela.

U. c. 556.
a. C. 196.

quo missi decem legati ab urbe erant, ceteræ Græciæ atque Asiæ haud dubie liberabantur: de his tribus urbibus legati, quod temporæ reipublicæ postulassent, id e republica fideque sua facere, statuere jussi erant. Antiochus rex erat quem transgressurum in Europam, quum primum ei res suæ placuissent, non dubitabant. Ei tam obportunas ad occupandum patere urbes nolebant. Ab Elatia Anticyram cum decem legatis, inde Corinthum trajecit. Ibi consilia decem legatorum tractabantur. Idemtidem Quinctius, « liberandam » omnem Græciam, si Ætolorum linguas » retundere, si veram caritatem, majestatem, » apud omnes nominis Romani vellent esse: » si fidem facere, ad liberandam Græciam, non » ad transferendum a Philippo ad se imperium, » se mare trajecisse.» Nihil contra ea de libertate urbium alii dicebant. Ceterum « ipsi » tutius esse, manere paullisper sub tutela » præsidii Romani, quam pro Philippo Antiochum dominum accipi. » Postremo ita decretum est: « Corinthus redderetur Achæis, » ut in Acrocorintho tamen præsidium esset: » Chalcidem ac Demetriadem retineri, donec » cura de Antiocho decessisset.»

*Consulta-
tio de
liberanda
Græcia.*

XXXII. ISTHMIORUM statum ludicrum
 aderat; semper quidem & alias frequens,
 quum propter spectaculi studium infitum
 genti, quo certamina omnis generis artium,
 viriumque, ac pernicitatis visuntur; tum
 quia propter obportunitatem loci, per duo
 diversa maria, omnium Græcorum undique
 conventus erat. Sed exspectatione erecti, qui
 deinde status futurus Græciæ, quæ sua for-
 tuna esset: alii non taciti solum opinabantur,
 sed sermonibus etiam ferebant (1). Romani
 ad spectaculum confederunt, & præco cum
 tubicine, ut mos est, in mediam arenam,
 unde sollemni carmine ludicrum indici solet,
 processit, &, tuba silentio facto, ita pro-
 nunciat: SENATUS ROMANUS (m) ET T.
 QUINCTIUS IMPERATOR, PHILIPPO REGE
 MACEDONIBUSQUE DEVICTIS, LIBEROS, IN-
 MUNES, SUIS LEGIBUS ESSE JUBET CORIN-
 THIOS, PHOCENSES, LOCRENSESQUE OMNES,
 ET INSULAM EUBŒAM, ET MAGNETAS,
 THESSALOS, PERRHÆBOS, (n) ACHÆOS
 ÆTHIOTAS. Percensuerat omnes gentes,

U. c. 556.

a. C. 196.

*Isthmii
ludi.**Libertas
Græciæ
promulga-
ta.*

(1) ferebant Gron. Crev.

(m) Populusque Romanus Gron. Crev.

(n) Perrabos Gron.

V. c. 556.
a. C. 196.

quæ sub ditione Philippi regis fuerant. Audita voce præconis, majus gaudium fuit, quam quod univèrsos homines caperent. Vix satis credere se quisque audisse: alii alios intueri, mirabundi velut somnii vanam speciem: quod ad quemque pertineret, suarum aurium fidei minimum credentes, proximos interrogabant. Revocatus præco, quum unusquisque non audire, sed videre libertatis suæ nuncium averet, iterum pronuntiaret eadem. Tum ab certo jam gaudio tantus cum clamore plausus est ortus, totiesque repetitus, ut facile adpareret, nihil omnium bonorum multitudini gratius, quam libertatem esse. Ludicrum deinde ita raptim peractum est, ut nullius nec animi, nec oculi spectaculo intenti essent. Adeo unum gaudium præoccupaverat omnium aliarum sensum voluptatum.

XXXIII. LUDIS vero dimissis, cursu prope omnes tendere ad imperatorem Romanum: ut, ruente turba in unum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniscosque jacentium, haud procul periculo fuerit. Sed erat trium ferme & triginta annorum; & quum robur juventæ, tum gaudium ex tam insigni gloriæ fructu, vires suppeditabant

LIBER XXXIII CAP. XXXIV 133

Nec præsens omnium modo effusa lætitia est; *U. a. 556.*
 sed per multos dies gratis & cogitationibus, *a. C. 196.*
 & sermonibus revocata : « Esse aliquam in
 » terris gentem, quæ sua inpenſa, ſuo labore
 » ac periculo bella gerat pro libertate alio-
 » rum : nec hoc finitimis, aut propinquæ
 » vicinitatis hominibus, aut terris continenti
 » junctis præſtet : maria trajiciat, ne quod
 » toto orbe terrarum injuſtum imperium fit,
 » & ubique jus, fas, lex potentiffima ſint.
 » Una voce præconis liberatas omnes Græciæ
 » atque Aſiæ urbes. Hoc ſpe concipere, au-
 » dacis animi fuiſſe : ad effectum adducere,
 » virtutis & fortunæ ingentis. »

XXXIV. SECUNDUM iſta jam Quinctius & *Legationes*
 decem legati legationes regum, gentium, civi-
 tatumque audivere. Primi omnium regis An-
 tiochi vocati legati ſunt. His eadem, quæ
 fere Romæ erant, verba ſine fide rerum
 jaſtata. Nihil jam perplexe, ut ante, quum
 dubiæ res incolumi Philippo erant, ſed aperte
 pronunciatum, ut excederet Aſiæ urbibus,
 quæ aut Philippi, aut Ptolemæi regum fuiſ-
 ſent. Abſtineret liberas, omneſque Græcas.
 Ante omnia denunciatum, ne in Europam
 aut ipſe tranſiret, aut copias trajiceret. Di-

*regum,
 gentium
 civita-
 tium.*

U. c. 556.a. C. 196.

missis regis legatis, conventus gentium civitatumque est haberi cœptus: eoque maturius peragebatur, quod decreta decem legatorum civitates nominatim pronunciabant. Orestis, (Macedonum ea gens est) quod primi ab rege defecissent, suæ leges redditæ. Magnetes, & Perrhæbi, & Dolopes, liberi quoque pronunciati. Theffalorum genti, præter libertatem concessam, Achæi Phthiotæ dati, Thebis Phthioticis & Pharsalo excepto. Ætolos de Pharsalo & Leucade postulantes, ut ex fœdere sibi restituerentur, ad senatum rejecerunt. Phocenses, Locrenses, & quæ sicut ante fuerant adjuncta, decreti auctoritate his contribuerunt. Corinthus, & Triphylia, & Heræa (Peloponnesi & ipsa urbs est) redita Achæis. Oreum & Eretriam decem legati Eumeni regi, Attali filio, dabant. Dissentiente Quintio, venit res in arbitrium senatus: senatus libertatem his civitatibus dedit, Carysto adjuncto. Pleurato Lycus & Parthini dati: Illyriorum utraque gens sub ditione Philippi fuerat. Amyndrum tenere jusserunt castella, quæ per belli tempus Philippo capta ademisset.

LIBER XXXIII CAP. XXXV 135

XXXV. DIMISSO conventu, decem legati, *U. c. 556.*
 partiti munia inter se, ad liberandas suæ quisque *a. c. 196.*
 regionis civitates discesserunt : P. Len-
 rulus Bargylas, L. Stertinius Hephæstiam &
 Thasum (o) & Thraciæ urbes, P. Villius &
 L. Terentius ad regem Antiochum, Cn. Cor- *Cn. Corne-*
 nelius ad Philippum. Qui, de minoribus re- *lius Phi-*
 bus editis mandatis, percunctatus, si consilium *lippum*
 non utile solum, sed etiam salutare, admit- *convenit.*
 tere auribus posset, quum rex gratias quoque
 se acturum diceret, si quid, quod in rem
 suam esset, expromeret, magnopere ei suavit,
 quoniam pacem inpetrasset, ad societatem
 amicitiamque petendam mitteret Romam le-
 gatos; ne, si quid Antiochus moveret, ex-
 spectasse, & temporum obportunitates captasse
 ad bellandum, videri posset. Ad Tempe
 Thessalica Philippus est conventus. Qui
 quum se missurum extemplo legatos respon- *Mox adit*
 disse, Cornelius Thermopylas, ubi frequens *concilium*
 Græciæ stans diebus esse solet conventus, *Ætolorum*
 (Pylaicum adpellant) venit : Ætolos præ-
 cipue monuit, ut constanter & fideliter in
 amicitia populi Romani permanerent. Ætolo-
 rum principes alii interquesti sunt, quod non

(o) Thasum Gron. Crev.

V. c. 556. idem erga suam gentem Romanorum animus
a. C. 196. esset post victoriam, qui in bello fuisset:
 alii ferocius incusarunt, exprobraruntque,
 « Non modo vinci sine Ætolijs Philippum, sed
 » ne transire quidem in Græciam Romanos
 » poruisse. » Adversus ea respondere (ne in
 altercationem excederet res) quum superse-
 disset Romanus; « omnia eos æqua inpetra-
 » turos, si Romam misissent, » dixit. Itaque
 ex auctoritate ejus decreti legati sunt. Hunc
 finem bellum cum Philippo habuit.

*Servorum
 conjuratio
 in Etruria.*

XXXVI. QUUM hæc in Græcia Macedo-
 niaque & Asia gererentur, Etruriam infestam
 prope conjuratio servorum fecit. Ad quæren-
 dam obprimendamque eam M. Acilius præ-
 tor, cui inter cives peregrinosque jurisdictio
 obtigerat, cum una ex duabus legione urbana
 missus, alios jam congregatos pugnando vicit;
 ex his multi occisi, multi capti: alios ver-
 beratos crucibus adfixit, qui principes conju-
 rationis fuerant: alios dominis restituit. Con-
 sules in provincias profecti sunt. Marcellum
 Boiorum ingressum fines, fatigato per diem
 totum milite via facienda, castra in tumulo
 quodam ponentem, Corolamus, regulus
 Boiorum, cum magna manu adortus, ad tria

*Boii
 Romanos
 cadunt.*

millia hominum occidit : & illustres viri aliquot in illo tumultuario proelio ceciderunt , inter quos præfecti socium , T. (p) Sempronius Gracchus , M. Junius Silanus ; & tribuni militum de legione secunda , A. Ogulnius & P. Claudius. Castra tamen ab Romanis impigre permunita retentaque , quum hostes a prospera pugna nequidquam obpugnassent. Stativis deinde eisdem per dies aliquot sese tenuit , dum & faucios curaret , & a tanto terrore animos militum reficeret. Boii , ut est gens minime ad (q) moræ tædium patiens , in castella sua vicosque dilapsi sunt. Marcus Pado confestim trajecto , in agrum Comensem , ubi Insubres , Comensibus ad arma excitis , castra habebant , ducit legiones. In ipso itinere proelium committunt : & primo adeo acriter invaserunt , ut antesignanos impulerint. Quod ubi animadvertit , veritus ne moti semel pellerentur , cohortem Marforum obposuit : & equitum Latinorum omnes turmas in hostem emisit. Quorum quum primus secundusque inpetus retudisset inferentem se ferociter hostem , confirmata & reliqua acies

U. c. 556.
a. C. 196.

Victoria
Marcelli
de
Insubri-
bus.

(p) *Ti Gron. Crev.*

(q) *ob Gron. Crev.*

U. c. 556.
a. C. 196.

Romana restitit primo, deinde signa acriter intulit. Nec ultra sustinuerunt certamen Galli, quin terga verterent, atque effuse fugerent. In eo proelio supra quadraginta millia hominum caesa, Valerius Antias scribit: & quingenta septem signa militaria capta, & carpenta quadringenta triginta duo, & aureos torques multos, ex quibus unum magni ponderis Claudius in Capitolio Jovi donum in aede positum scribit. Castra eo die Gallorum expugnata direptaque: & Comum oppidum intra dies paucos captum. Castella inde duodetriginta ad consulem defecerunt. Id quoque inter scriptores ambigitur, utrum in Boios prius, an Insubres, consul exercitum induxerit, adversamque prospera pugna oblitteraverit: an victoria, ad Comum parta, deformata clade in Boiis accepta sit.

XXXVII. SUB hæc tam varia fortuna gesta, L. Furius Purpureo alter consul per tribum Sappiniam in Boios venit. Jam castris Mutilo adpropinquabat, quum, veritus ne intercluderetur simul a Boiis Liguribusque, eadem via, qua adduxerat, reduxit, & magno circuitu per aperta, eaque (r) tuta loca, ad

(r) eoque Gron. Crev.

collegam pervenit. Dein junctis exercitibus primum Boiorum agrum usque ad Felsinam oppidum populantes peragraverunt. Ea urbs, ceteraque castella, & Boii fere omnes, præter juventutem, quæ prædandi causa in armis erat, (tunc in devias silvas recesserat) in deditionem (s) venerunt. In Ligures deinde traductus exercitus. Boii neglegentius coactum agmen Romanorum, quia ipsi procul abesse viderentur, inprovise adgressuros se rati, per occultos saltus secuti sunt. Quos non adepti, Pado repente navibus trajecto, Lævus Libuosque quum pervastassent, redeuntes inde Ligurum extremo sine, cum agresti præda, in agmen incidunt Romanum. Celerius proelium acriusque commissum, quam si tempore locoque ad certamen destinatis, præparatis animis concurrissent. Ibi, quantam vim ad stimulandos animos ira haberet, adparuit. Nam ita cædis magis, quam victoriæ, avidi pugnarunt Romani, ut vix nunciium cladis hosti relinquerent. Ob eas res gestas, consulum literis Romam adlatis, supplicatio in triduum decreta est. Brevi post Marcellus Romam venit, triumphusque ei

*U. c. 556.
a. C. 196.*

*Uterque
Cos.
Boiorum
agros
populatur.*

*Vincuntur
acie Boii.*

(s) *dationem Gron. Crev.*

U. c. 556.

a. C. 196.

Marcellus

Cof.

triumphat.

magno consensu Patrum est decretus. Triumphavit in magistratu de Insubribus Comensibusque. Boiorum triumphi spem collegæ reliquit : quia ipsi proprie adversa pugna in ea gente evenerat , collegæ secunda. Multa spolia hostium captivis carpentis traducta , multa militaria signa lata , æris trecenta viginti millia , argenti bigati ducenta triginta quatuor millia. In pedites singulos dati octingenti æris : triplex equiti centurionique.

Antiochus
Asiam
occupare
nititur.

XXXVIII. EODEM anno Antiochus rex , quum hibernasset Ephesi , omnes Asiæ civitates in antiquam imperii formulam redigere est conatus : reliquas quidem , aut quia locis planis positæ erant , aut quia parum moenibus armisque ac juventuti fidebant , haud difficulter jugum accepturas. Smyrna & Lampfacus libertatem usurpabant : periculumque erat , ne , si concessum his foret , quos in Theba (t) Smyrnam in Æolide Ionique , Lampfacum in Hellesponto , aliæ urbes sequerentur. Igitur & ipse ab Epheso ad Smyrnam obsidendam misit : & , quæ Abydi copiarum erant , præsidio tantum modico relicto , duci ad Lampfacum obpugnandum jussit. Nec

(t) *in Theba 1. metuebat Gron.*

vi tantum terrebat : sed , per legatos leniter adloquendo castigandoque temeritatem & pertinaciam , spem conabatur facere , brevi , quæ peterent , habituros ; sed quum satis & ipsis , & omnibus aliis adpareret , ab rege inpetratam eos libertatem , non per occasionem raptam , habere . Adversus quæ respondebant , « Nihil neque mirari , neque succensere Antiochum debere , si spem libertatis differri non « satis æquo animo paterentur . » Ipse initio veris , navibus ab Epheso profectus , Hellespontum petit : terrestres copias Madytum trajicit , Chersonesi urbem : terrestri navalem exercitum junxit . Et , quia clauserant portas , circumdedit mœnia armatis , & jam opera admoventi , deditio est facta : idem metus tum incolentes alias Chersonesi urbes in deditioem dedit . Lyfimachiam inde omnibus simul navalibus terrestribusque copiis venit . Quam quum desertam ac stratam prope ruinis invenisset , (ceperant autem , direptamque incenderant Thraces paucis ante annis) cupido eum restituendi nobilem urbem , & loco sitam obportuno , cepit . Itaque omni cura simul est adgressus & tecta , murosque restituere , & partim redimere servientes

*U. c. 350.
a. C. 196.*

*Chersonesum
occupata*

U. c. 556. Lyfimachienſes, partim fuga ſparſos per Helſpontum Chersonesumque conquirere contrahereque : partim novos colonos, ſpe commodorum propoſita, adſcribere, & omni modo frequentare. Simul ut Thracum ſubmoveretur metus, ipſe parte dimidia terreſtrium copiarum ad depopulandum proxima Thraciæ eſt profectus : partem navalesque focios omnes reliquit in operibus reſciendæ urbis.

*Legatorum
Rom. cum
Antiocho
conlo-
quum.*

XXXIX. SUB hoc tempus & L. (u) Cornelius, miſſus ab ſenatu ad dirimenda inter Antiochum Ptolemæumque reges certamina, Selymbriæ ſubſtitit : & decem legatorum P. Lentulus a Bargyliis, P. Villius & L. Terentius a Thaffo, Lyſimachiam petierunt. Eodem & a Selymbria L. Cornelius, & ex Thracia poſt paucos dies Antiochus convenerunt. Primus congreſſus cum legatis, & deinceps invitatio benigna & hospitalis fuit. Ut de mandatis ſtatuque præſenti Aſiæ agi cœptum eſt, animi exaſperati ſunt. Romani, omnia acta ejus, ex quo tempore e Syria claſſe ſolviſſet, diſplicere ſenatu, non diſſimulabant, reſtituique Ptolemæo civitates omnes, quæ ditionis ejus fuiſſent, æquum

(u) C. Gron.

censebant. « Nam quod ad eas civitates adti- *U. c. 556.*
 » neret, quas a Philippo possessas Antiochus *a. C. 196.*
 » per occasionem, averso Philippo in Roma-
 » num bellum, interceptisset, id vero seren-
 » dum non esse, Romanos per tot annos
 » terra marique tanta pericula ac labores ex-
 » haussisse, Antiochum belli præmia habere.
 » Sed ut in Asiam adventus ejus dissimulari
 » ab Romanis, tamquam nihil ad eos perti-
 » nens, potuerit; quod jam etiam in Europam
 » omnibus navalibus terrestribusque copiis
 » transferit, quantum a bello aperto Romanis
 » abesse? Illum quidem, etiam si in Italiam
 » trajiciat, negaturum. »

XL. AD ea rex, « Satis jam ante videre
 » se, Romanos inquirere, quid regi Antiocho
 » faciendum; at, quousque terra marique
 » progrediendum fuerit ipsis, non cogitare.
 » Asiam nihil ad populum Romanum perti-
 » nere: nec magis illis inquirendum esse,
 » quid Antiochus in Asia, quam Antiocho,
 » quid in Italia populus Romanus faciat. Quod
 » ad Ptolemæum adtineat, cui ademptas civi-
 » tates querantur; sibi cum Ptolemæo &
 » amicitiam esse, & id agere se, ut brevi etiam
 » ad finitas jungatur. Nec ex Philippi quidem

V. c. 556. » adversa fortuna spolia ulla se petisse : aut ad-
a. C. 196. » versus Romanos in Europam trajecisse, *****
 » fuerit , (quo victo omnia, quæ illius fuissent,
 » jure belli Seleuci facta sint) existimare suæ
 » ditionis esse. Occupatis majoribus suis rerum
 » aliarum alia cura , primo quædam ex his Pto-
 » lemæum , deinde & Philippum , usurpando
 » aliena possedisse : sicut quædam ex proxi-
 » ma Thracia , quæ indubitate Lyfimachii
 » fuerint. Ad ea facienda in antiquum venisse :
 » & Lyfimachiam , deletam Thracum inpetu ,
 » de integro condere , ut Seleucus filius eam
 » sedem regni habeat. »

*Re infecta
 disceditur.*

XLI. His disceptationibus per dies aliquot habitis , rumor sine ullo satis certo auctore adlatus de morte Ptolemæi regis , ut nullus exitus inponeretur sermonibus. Nam dissimulabat pars utraque se audisse ; & L. Cornelius , cui legatio ad duos reges , Antiochum Ptolemæumque , mandata erat , spatium modici temporis ad conveniendum Ptolemæum petebat : ut , priusquam moveretur aliquid in nova possessione regni , perveniret in Ægyptum ; & Antiochus suam fore Ægyptum , si tum occasio esset , censebat. Itaque , dimissis Romanis , relictoque Seleuco filio cum terrestri

restribus copiis ad restituendam, ut institue-
 rat, Lyfimachiam, ipse omni classe navigans
 Ephesum, legatis ad Quinctium missis, qui
 ad fidem de societate agerent, oram Asiæ
 legens, pervenit in Lyciam: Patarisque
 cognito, vivere Ptolemæum, navigandi qui-
 dem in Ægyptum omissum consilium est.
 Cyprum nihilominus tendens, quum Cheli-
 donium promontorium superasset, paullisper
 seditione remigum est retentus in Pamphylia
 circa Eurymedontem amnem. Inde profectum
 eum ad capita (quæ vocant) Sari fluminis
 foeda tempestas oborta prope cum omni classe
 demersit. Multæ naves ejectæ: multæ ita
 haustæ mari, ut nemo in terram enaverit.
 Magna vis hominum ibi interiit, non remi-
 gum tantum militumque ignotorum, sed
 etiam insignium amicorum. Conlectis reliquiis
 naufragii, quum res non in eo esset, ut Cy-
 prum tentaret, minus opulento agmine, quam
 profectus erat, Seleuciam redit. Ibi subduci
 navibus iussis (jam enim & (x) hiems infra-
 bat) ipse in hiberna Antiochiam processit. In
 hoc statu regum erant res.

*U. c. 556.
 a. C. 196.*

(x) & del. Gron. Grev.

Tom. VIII.

K

U. c. 556.

a. C. 196.

*Triumviri
epulones.*

*Tributum
a sacerdotibus
for-
lucum.*

XLII. ROMÆ eo primum anno triumvirī epulones facti, C. Licinius Lucullus tribunus, qui legem de creandis his tulerat, P. Manlius, & P. Porcius (y) Læca. His triumviris, item ut pontificibus, lege datum togæ prætextæ habendæ jus. Sed magnum certamen cum omnibus sacerdotibus eo anno fuit quæstoribus urbanis, Q. Fabio Labeoni & L. Aurelio. Pecunia opus erat, quod ultimam pensionem pecuniæ in bellum conlatæ persolvere placuerat privatis. Quæstores ab auguribus pontificibusque, (z) quod stipendium per bellum non contulissent, petebant, Ab sacerdotibus tribuni nequidquam adpellati, omniumque annorum, per quos non dederant, exactum est. Eodem anno duo mortui pontifices, novique in eorum locum subfecti, M. Marcellus consul in locum C. Sempronii Tuditani, qui prætor in Hispania decesserat: & L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi. Et Q. Fabius Maximus augur mortuus est admodum adolescens, priusquam ullum magistratum caperet: nec eo anno, augur in ejus

(y) *Lucullus, P. Manlius q. l. d. c. h. t. & P. Porcius Læca. Gron. P. Manlius del. Crev.*

(z) *pontificibus Gron. Crev.*

locum est subfectus. Comitia inde consularia habita a M. Marcello consule. Creati consules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Caro. Prætores inde facti C. Fabricius Lucinus, C. Atinius Labeo, Cn. Manlius Vulso, Ap. Claudius Nero, P. Manlius, P. Porcius Læca. Ædiles curules, M. Fulvius Nobilior & C. Flaminius, tritici decies centum millia binis æris populo diviserunt: id C. Flamini honoris causa ipsius, patrisque, advexerant Siculi Romam. Flaminius gratiam ejus communicaverat cum collega. Ludi Romani & adparati magnifice sunt, & ter toti instaurati. Ædiles plebis, Cn. Domitius Ahenobarbus (a) & C. Scribonius Curio (b), multos pecuarios ad populi judicium adduxerunt: tres ex his condemnati sunt; ex eorum multatitia pecunia ædem in insula Fauni fecerunt. Ludi plebei (c) per biduum instaurati, & epulum fuit ludorum causa.

XLIII. L. VALERIUS FLACCUS & M. PORCIUS, quo die magistratum inierunt, de provinciis quum ad senatum retulissent, Patres censue-

U. c. 556a

a. C. 196.

Comitia.

U. c. 557.

a. C. 195.

L. Valerio,
M. Porcio
Coss
Provincia.

(a) *Ænobarbus Gron.*

(b) *add. Maximus Gron. Crev.*

(c) *plebis Gron. Crev.*

U. c. 557.
a. C. 195.

runt, « Quum in Hispania tantum glisceret
» bellum, ut jam consulari & duce & exer-
» citu opus esset, placere, consules Hispa-
» niam citeriorem & Italiam provincias aut
» comparare inter se, aut fortiri. Utri Hispa-
» nia provincia evenisset, eum duas legiones
» & quinque millia socium Latini nominis, &
» quingentos equites secum portare, & naves
» longas viginti ducere. Alter consul duas
» legiones scriberet. His Galliam provinciam
» obtineri fatis esse, fractis proximo anno
» Insubrium & Boiorum animis. » Cato Hispa-
» niam, Valerius Italiam est fortitus. Prætores
» deinde provincias fortiti, C. Fabricius Lusci-
» nus urbanam, C. Atinius Labeo peregrinam,
» Cn. Manlius Vulso Siciliam, Ap. Claudius
» Nero Hispaniam ulteriorem, P. Porcius Læca
» Pifas, ut ab tergo Liguribus esset: P. Man-
» lius in Hispaniam citeriorem adjutor consuli
» datur. T. Quinctio, suspectis non solum
» Antiocho & Ætolis, sed etiam Nabide Lace-
» dæmoniorum tyranno, prorogatum in annua
» imperium est, duas legiones ut haberet. In
» eas si quid supplementi opus esset, consules
» scribere, & mittere in Macedoniam iussi.
» Ap. Claudio præter legionem, quam Q. Fabius

habuerat, duo millia peditum & ducentos equites novos conscribere permiffum. Par U. c. 557.
a. C. 195.
 numerus peditum equitumque novorum P. Manlio in citeriorem Hispaniam decretus: & legio eadem, quæ fuerat sub Minucio præ- tore, data. Et P. Porcio Læcæ ad Etruriam circa Pisas duo millia peditum & quingenti equites ex Gallico exercitu decreti. In Sardinia prorogatum imperium Sempronio Longo.

XLIV. PROVINCIIS ita distributis, consu- *Ver*
 les, priusquam ab urbe proficiscerentur, ver *facrum*
 sacrum ex pontificum jussu fecere, quod A. *facinne*
 Cornelius Mammula prætor voverat de sena- *Coss.*
 tus sententia populique jussu, Cn. Servilio, C. Flaminio consulibus. Annis post uno & viginti factum est, quam votum. Per eosdem dies C. Claudius, Ap. filius, Pulcher augur in Q. Fabii Maximi locum, qui priore anno mortuus erat, lectus inauguratusque est. Mirantibus jam vulgo hominibus, quod Hispania movisset, bellum negligi, literæ a Q. Minucio adlatæ sunt, « Se ad Turbam oppi- *Visti a Q.*
 dum cum Budare & Befaside, imperatori- *Minucio*
 bus Hispanis, signis conlatis prospere pu- *Hispani.*
 gnasse: duodecim millia hostium cæsa:
 Budarem imperatorem captum: ceteros

U. c. 557. » fufos fugatosque. » His literis lectis, minus
a. C. 195. terroris ab Hispanis erat, unde ingens bel-
 lum exspectatum fuerat. Omnes curæ, post
 adventum utique decem legatorum, in Antio-
 chum regem converfæ. Hi, expositis prius,
 quæ cum Philippo acta effent, & quibus
 legibus data pax, non minorem belli molem
 restare ab Antiocho docuerunt. « Ingenti classe,
 » egregio terrestri exercitu, in Europam eum
 » trajecisse. Nifi avertiffet vana spes, ex va-
 » niore rumore orta, Ægypti invadendæ,
 » mox bello Græciam arsuram fuiffe. Neque
 » enim ne Ætolos quidem quieturos, quum
 » ingenio inquietam, tum iratam Romanis
 » gentem. Hæreere & aliud in visceribus Græ-
 » ciæ ingens malum, Nabin, nunc Lacedæ-
 » moniorum, mox, si liceat, universæ Græ-
 » ciæ futurum tyrannum: avaritia & crudeli-
 » tate omnes fama celebratos tyrannos æquan-
 » tem. Cui si Argos, velut arcem Pelopon-
 » neso inpositam, tenere liceat, deportatis in
 » Italiam Romanis exercitibus, nequidquam
 » liberatam a Philippo Græciam fore, pro
 » rege, si nihil aliud, longinquo vicinum
 » tyrannum dominum habituram. »

XLV. HÆC quum jam ab gravibus aucto-
 ribus, tum qui omnia per se ipsos explorata
 referrent, audirent (d) majores; quod ad
 Antiochum adtineret, maturanda his, quum
 rex quacumque de causâ in Syriam concess-
 isset, de tyranno consultatio visa est. Quum
 diu disceptatum esset, utrum jam causâe satis
 videretur, cur decerneretur, an permetterent
 T. Quinctio: quod ad Nabin Lacedæmonium
 adtineret, faceret, quæ e republica censeret
 esse, permiserunt; eam rem esse rati, quæ
 maturata dilatave non tam magni momenti
 ad summam rem populi Romani esset. Magis
 id animadvertendum esse, quid Hannibal &
 Carthaginienses, si cum Antiocho ortum foret
 bellum, acturi essent. Adversæ Hannibali
 factionis homines principibus Romanis, amicis
 quisque suis, idemdem scribebant, « Nun-
 » cios literasque ab Hannibale ad Antiochum
 » missas, & ab rege ad eum clam legatos
 » venisse. Ut feras quasdam numquam mitel-
 » cere; sic inmitem, implacabilem ejus viri
 » animum esse. Marcescere otio situque civi-
 » tatem, queri eum, & inertia operis; nec
 » sine armorum sonitu excitari posse.» Hæc

U. c. 557.
 a. C. 195.

*Hannibal
 & Cartha-
 ginenses
 suspecti.*

(d) audirentur Crev.

U. e. 557. probabilia memoria prioris belli, per unum
a. C. 195. illum non magis gesti, quam moti, faciebat.
 Irritaverat etiam recenti facto multorum potentium animos.

*Judices
 Carthagine
 ex perpetuis annui
 facti, Hannibal
 operis.*

XLVI. JUDICUM ordo Carthagine ea tempestate dominabatur; eo maxime, quod iidem perpetui judices erant. Res, fama, vitaque omnium in illorum potestate erat. Qui unum ejus ordinis, idem omnes adversos habebat; nec accusator apud judices infensos deerat. Horum in tam inpotenti regno (neque enim civiliter nimis opibus utebantur) prætor factus Hannibal vocare ad se quæstorem. Idem pro nihilo habuit. Nam & adversæ factionis erat: & quia ex quæstura in judices, potentissimum ordinem, referebantur, jam pro futuris mox opibus animos gerebat. Enimvero indignum id ratus Hannibal, viatorem adprehendendum quæstorem misit: subductumque in concionem, non ipsum magis, quam ordinem judicum, præ quorum superbia atque opibus nec leges quidquam essent, nec magistratus, accusavit. Et, ut secundis auribus accipi orationem animadvertit, & infimorum quoque libertati gravem esse superbiam eorum, legem extemplo pro-

mulgavit, pertulitque, « Ut in singulos annos
 » judices legerentur, ne quis biennium con-
 » tinuum judex esset. » Ceterum quantam eo
 facto ad plebem inierat gratiam, tantum
 magnæ partis principum offendebat animos.
 Adjecit aliud, quod (e), bono publico, sibi
 proprias similitudines inritavit. Vestigalia publica
 partim negligentia dilabebantur; partim præ-
 dæ ac divitiis principum quibusdam & magistra-
 tibus erant: quin & pecunia, quæ in stipen-
 dium Romanis suo quoque anno penderetur,
 deerat, tributumque grave privatis imminere
 videbatur.

XLVII. HANNIBAL postquam, vestigalia
 quanta terrestria maritimaque essent, & in
 quas res erogarentur, animadvertit, & quid
 eorum ordinarii reipublicæ usus consumerent,
 quantum peculatus averteret; omnibus resi-
 duis pecuniis exactis, tributo privatis remisso,
 satis locupletem rempublicam fore ad vesti-
 gal præstandum Romanis, pronuntiavit in
 concione, & præstitit promissum. Tum vero
 isti, quos paverat per aliquot annos publicus
 peculatus, velut bonis ereptis, non furto
 eorum manibus extorto, infensi & irati Ro-

U. c. 537.
 a. C. 195.

*Ærarii
 inopiæ
 medetur
 Hannibal.*

(e) quo Gron, Crev,

*U. c. 557.
a. C. 105.*

*Romani
Carthagi-
nem lega-
tos mit-
tunt ad ac-
cusandum
Hanniba-
lem.*

manos in Hannibalem, & ipsos caussam odii quærentes, instigabant. Itaque, diu repugnante Scipione Africano, quia parum ex populi Romani dignitate esse ducebat, subscribere odiis accusationibusque Hannibalis, & facionibus Carthaginiensium inferere publicam auctoritatem, nec satis habere bello vicisse Hannibalem, nisi velut accusatores calumniâ in eum jurarent, ac nomen deferrent, tandem pervicerunt, ut legati Carthaginem mitterentur, qui apud senatum eorum arguerent, Hannibalem cum Antiocho rege consilia belli faciendi inire. Legati tres missi, C. Servilius, M. Claudius Marcellus, Q. Terentius Culleo. Qui quum venissent, ex consilio inimicorum Hannibalis, quærentibus caussam adventus dici iusserunt; venisse ad controversias, quæ cum Masinissa rege Numidarum Carthaginiensibus essent, dirimendas. Id creditum vulgo. Hannibalem unum se peti ab Romanis non fallebat; & ita pacem Carthaginiensibus datam esse, ut inexpressibile bellum adversus se unum maneret. Itaque cedere tempori & fortunæ statuit; &, præparatis jam omnibus ante ad fugam, obversatus eo die in foro avertendæ suspitionis

caussa, primis tenebris vestitu forensi ad *U. e. 557.*
portam cum duobus comitibus ignaris consilii *a. C. 195.*
est egressus.

XLVIII. QUUM equi, quo in loco iussi *Aufugit*
erant, præsto fuissent, nocte via cita regio- *Hannibal.*
nem quamdam agri Vocani transgressus, poste-
ro die mane inter Achollam & Thapsum ad
suam turrim pervenit. Ibi eum parata instruc-
taque remigio excepit navis. Ita Africa Han-
nibal excessit, sæpius patriæ, quam suorum
eventus miseratus. Eo die in Cercinam insu-
lam trajecit. Ubi quum in portu naves ali-
quot onerarias cum mercibus invenisset, &
ad egressum eum e nave concursus salutanti-
um esset factus; percontantibus legatum se
Tyrum dici iussit. Veritus tamen, ne qua
earum navis nocte profecta Thapsum aut
Achollam nunciaret, se Cercinæ visum, sacri-
ficio adparari iussit, magistros navium merca-
toresque invitari iussit: & vela cum anten-
nis ex navibus conrogari, ut umbra (etenim
media æstas forte erat) cœnantibus in litore
fieret. Quantum res & tempus patiebantur,
(f) adparatæ celebratæque ejus diei epulæ
sunt: multoque vino in serum noctis con-

(f) patiebatur Gron. Crev. *noto magis (2)*

U. e. 557.
a. C. 195.

vivium productum. Hannibal, quam (g) primum fallendi eos, qui in portu erant, tempus habuit, navem solvit. Ceteri sopiti quum postero die tandem ex somno pleni crapulae surrexissent, id quod serum erat, aliquot horas remis in naves conlocandis & aptandis armamentis absumserunt. Carthagine & multitudinis, aduetæ domum Hannibalis frequentare, concursus ad vestibulum ædium est factus: &, ut non comparere eum vulgatum est, in forum turba convenit principem civitatis quærentium, & alii fugam conscisse, (id quod erat) alii fraude Romanorum interfectum, idque magis, ferebant: variosque vultus cerneret, ut in civitate aliorum alias partes foventium factionibus. Visum deinde Cercinæ eum, tandem adlatum est.

XLIX. Romani legati quum in senatu exposuissent, « Compertum Patribus Romanis » esse, & Philippum regem ante ab Hannibale maxime accensum, bellum populo » Romano fecisse, & nunc literas nunciosque ab eo ad Antiochum, regem profectos; » haud quieturum ante, quam bellum toto » orbe terrarum conscisset. Ne his debere in:

(g) quum Gron. Crev.

»pune esse, si satisfacere Carthaginienses
 »populo Romano vellent, nihil eorum sua vo-
 »luntate, nec publico consilio factum esse.»

U. a. 557.
a. C. 195.

Carthaginienses responderunt, quicquid æ-
 quum censuissent Romani, facturos esse.
 Hannibal prospero cursu Tyrum pervenit :
 exceptusque a conditoribus Carthaginiis, ut
 alia patria, vir tam clarus omni genere ho-
 norum, paucos moratus dies, Antiochiam
 navigat. Ibi profectum jam regem quum au-
 didisset, filium (h) ejus sollempne ludorum ad
 Daphnen celebrantem convenisset : comiter
 ab eo exceptus, nullam moram navigandi
 fecit. Ephesi regem est consecutus, fluctuan-
 tem adhuc animo, incertumque de Romano
 bello, sed haud parvum momentum animo
 ejus ad moliendum adventus Hannibalis fecit.
 Ætolorum quoque eodem tempore alienati
 ab societate Romana animi sunt : quorum le-
 gatos Pharsalum & Leucadem, & quasdam
 alias civitates ex primo foedere petentes,
 senatus ad Quinctium rejecit.

*Pervenit
 ad Antio-
 chum.*

(h) & filium Crev.